

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Arja Hietala

**Sosiaalisten suhteiden merkitys
maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen
koulutusvalinnoissa**

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Suuntautumisvaihtoehto: Sosiaaliala

Tekijä: Arja Hietala

Työn nimi: Sosiaalisten suhteiden merkitys maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa

Ohjaaja: Tiina Hautamäki, yliopettaja

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 64

Liitteiden lukumäärä: 5

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia sitä, mikä merkitys sosiaalisilla suhteilla on maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutusvalinnoissa, millaista tukea ja tietoa nuoret saivat koulutusvalintaa tehdessään sekä millaista tukea ja tietoa he olisivat kaivanneet.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus. Tutkimusaineisto koostui kuuden ensimmäisen polven maahanmuuttajataustaisen nuoren teemahaastattelusta. Teemoja olivat: perheen ja muiden sukulaisten merkitys, kavereiden merkitys, koulun henkilöstön (opettajat, opinto-ohjaajat yms.) merkitys ja vapaa-ajan toiminnan ohjaajien merkitys toisen asteen koulutusvalinnoissa, koulumenestys, ongelmat oppiaineissa ja niihin saatu tuki sekä koulutusvalintoihin saatu ja kaivattu tuki ja tieto. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysiä käyttäen.

Opinnäytetyö osoitti, että maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa oli merkitystä perheellä, etenkin vanhemmilla, vaikka jokainen haastateltu nuori ilmoitti tehneensä koulutusvalinnan itse. Myös sisarusten merkitys näkyi oppilaitoksen sijainnin valinnassa, mikä vaikutti myös koulutusalan valintaan. Kavereiden merkitys näkyi saman alan koulutuksen ja saman oppilaitoksen valitsemisena. Opettajilla ja opinto-ohjaajilla oli yleisesti ottaen melko vähän merkitystä nuorten koulutusvalintoihin ja vapaa-ajan toiminnan ohjaajilla ei ollut lainkaan merkitystä. Kielitaidon puutteellisuus vaikutti nuorten koulumenestykseen ja toisen asteen koulutusvalintoihin. Nuorten koulutuspolut olivat toisistaan poikkeavia ja sirpaleisia. Heidän keskuudessaan vallitsi koulutususkko, että Suomessa on mahdollisuus opiskella pitkälle ja ahkeruus opinnoissa mahdollistaa hyvän ammatin saamisen. Yleisesti ottaen nuoret olivat saaneet mielestään tarpeeksi tukea ja tietoa koulutusvalinnoissa.

¹ Asiasanat: maahanmuuttajataustainen nuori, sosiaalinen suhde, koulutusvalinta, sisällönanalyysi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Master´s Degree Programme in Social Work

Specialisation: Master of Social Work

Author/s: Arja Hietala

Title of thesis: The Importance of Social Relations in Secondary Education Choices for Young People with an Immigrant Background

Supervisor(s): Tiina Hautamäki, PhD, principal Lecturer

Year: 2021

Number of pages: 64

Number of appendices: 5

The purpose of the thesis was to study what importance social relations had in secondary education choices for young people with an immigrant background, what kind of support and information young people received when making their education choice as well as what kind of support and information they would have needed.

The thesis was a qualitative study. The research data consisted of focused interviews of the six young people. The themes were: the importance of social relations in secondary education choices, success at school, problems in the subjects as well as support and knowledge received and needed for educational choices. The data was analyzed for content analysis.

The thesis showed especially parents played a role in secondary education choices. The sibling`s importance was also visible in choosing the location of the educational institution. The importance of friends was evident in choosing education in the same field and the same educational institution. Teachers and guidance counsellors generally had quite a bit of importance. The lack of language skills influenced the school success and education choices. Educational paths for young people were divergent and splinter. Educational faith prevailed among them. Generally speaking young people felt they had enough support and information in educational choices.

¹ Keywords: young people with an immigrant background, social relations, education choice, content analysis

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET NUORET KOULUTUKSESSA	9
2.1 Perusopetukseen valmistava opetus ja perusopetus	10
2.2 Nivelvaiheen koulutukset.....	12
2.3 Lukio, ammatillinen koulutus ja kaksoistutkinto	14
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	20
3.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävät	20
3.2 EHJÄ ry yhteistyötahona	20
3.3 Laadullinen tutkimus	22
3.4 Tutkimusaineistona teemahaastattelut	23
3.5 Analyysitapana sisällönanalyysi	24
3.6 Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointi.....	26
4 SOSIAALISTEN SUHTEIDEN MERKITYS KOULUTUSVALINNOISSA.....	31
4.1 Perheen ja muiden sukulaisten merkitys.....	31
4.2 Kavereiden merkitys	34
4.3 Opettajien ja opinto-ohjaajien merkitys.....	37
4.4 Vapaa-ajan toiminnan ohjaajien merkitys koulutusvalintaan.....	39
5 KOULUMENESTYS, OPPMISONGELMAT JA KOULUTUSVALINTOIHIN SAATU TUKI JA TIETO	41
5.1 Koulumenestys peruskoulussa.....	41
5.2 Ongelmat eri kouluaineissa ja ongelmiin saatu tuki	43

5.3	Koulutususko ongelmista huolimatta	44
5.4	Koulutusvalintoihin saatu kaivattu tuki ja tieto.....	46
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
6.1	Sosiaalisten suhteiden merkitys	50
6.2	Koulumenestys ja ongelmat kouluaineissa	54
6.3	Koulutusvalintoihin saatu ja kaivattu tuki ja tieto	56
7	POHDINTA	57
	LÄHTEET.....	60
	LIITTEET	66

Kuva-, kuvio- ja taulukku- ja taulukku- ja taulukku-

Kuvio 1. Ei opintosuunnitelmia peruskoulun jälkeen.....	12
Kuvio 3. Vaikeuksia lukemista vaativissa tehtävissä.....	15
Kuvio 2. Vaikeuksia kirjoittamista vaativissa tehtävissä.....	16
Kuvio 4. Sosiaaliset suhteet, joilla on merkitystä maahanmuuttajataustaisten nuorten toisenasteen koulutusvalinnoissa.....	53
Taulukko 1. Luokittelu vanhempien merkityksestä koulutusalan valintaan.....	26

1 JOHDANTO

”Oletko sinä meidän äidinkielen opettajamme?” Noor Assad, 22, pystyi lukemaan sanoiksi ihmetyksen, jonka hän kohtasi mykistyneiden lukiolaisten kasvoilta mennessään äidinkielen opettajan sijaiseksi espoolaiseen lukioon. Opiskelijat tenttasivat huivipäiseltä sijaiseltaan muun muassa verbien taivutusmuotoja, mutta vakuutuivat viimein hänen olevan oikeassa paikassa. Se on tiedostettu, että maahanmuuttajataustaiset henkilöt työllistyvät tietyille aloille, kuten lähihoitajiksi tai ravintolan työntekijöiksi. Kasvatussosiologian dosentti Mira Kalalahti on selvittänyt koulutuksen merkitystä maahanmuuttajataustaisten nuorten elämänsäkulussa. Tutkimushankkeessa seurattiin yli 400:aa nuorta yhdeksänneltä luokalta lukion tai ammattikoulun viimeiselle vuodelle. Noin puolet haastatelluista nuorista olivat ensimmäisen tai toisen sukupolven maahanmuuttajia. Tutkimuksen loppuraportti julkaistiin lokakuussa 2019. Kalalahti toteaa ulkomaalaisen taustan omaavien nuorten kertoneen joutuneensa käymään enemmän keskusteluja siitä, millaisia tulevaisuuden suunnitelmia he pitävät itselleen mahdollisina. Opinto-ohjaajat tietävät tilastojen perusteella maahanmuuttajataustaisten nuorten vaikeuksista löytää toimivaa koulutuspolkua, joten he pyrkivät ohjaamaan oppilaita niille poluille, joissa saa varmemmin esimerkiksi tukiovetusta. (Kangasvieri 2019, 1–3.)

Suomalainen yhteiskunta ja koulu ovat 1990-luvulta alkaen muuttuneet nopeasti monikulttuurisemmiksi, mikä on ilmennyt koulussa oppilaiden ja heidän perheidensä erilaisten taustojen kautta ja koulun oman työyhteisön moninaistumisena. Yhteiskunnassa ilmenevät asenteet maahanmuuttajia kohtaan sekä maahanmuuttajien heikko työllistyminen että maahanmuuttajien asuinalueiden segregaatio ovat yhteiskunnallisia haasteita, jotka heijastuvat kouluihin. Koulu voi parhaimmillaan vaikuttaa myönteisesti muutoksen luonteeseen ja aidosti monikulttuurisen yhteiskunnan rakentumiseen. (Virta & Tuittu 2013, 116.)

Toisen asteen koulutusvalinta on merkittävä asia nuoren elämässä ennustaen aikuisiän koulutustasoa ja sosioekonomista asemaa. Metropolialueella 14 kunnassa tehtiin vuonna 2011 seitsemännenten luokan oppilaille tutkimus, jossa yhdistettiin oppiminen ja hyvinvointi. Tutkimus uusittiin oppilaiden ollessa yhdeksännellä luokalla. Seuranta jatkettiin siten, että aineistoon yhdistettiin toisen asteen yhteisvalintatiedot ja selvitettiin nuorten toisen asteen opintojen tilannetta ensimmäisen lukuvuoden keväällä. Oppilaiden maahanmuuttajatausta oli yhteydessä osaamisen

heikompaan lähtötasoon, mutta ei osaamisen kehitykseen yläkouluaikana. Lähtötason erot selittyivät pitkälti vanhempien koulutustaustan ja suomen kielen osaamisen eroilla. Vanhempien koulutustasoon olivat sidoksissa myös toisen asteen koulutusvalinta ja hyväksyminen opintoihin. Maahanmuuttajataustaisten nuorten päättötodistuksen arvosanat olivat keskimääräistä alhaisemmat ja hyväksymisprosentti toisen asteen oppilaitoksiin oli kantaväestöä pienempi. (Hotulainen, Rimpelä, Hautamäki, Karvonen, Kinnunen, Kupiainen, Lindfors, Minkkinen, Pere, Thuneberg, Vainikainen & Wallenius 2016, 15–17.)

Opinnäytetyössäni tarkastelen, millä sosiaalisilla suhteilla on merkitystä ja mikä merkitys niillä on haastattelemieni maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa. Sosiologian klassikot (Tönnies, Weber, Simmel, Durkheim ja Cooley) näyttävät tarkoittavan sosiaalisilla suhteilla tyypillisesti kasvokkaisia vuorovaikutussuhteita eli välittömästi interpersonaalisia suhteita, mikä on varsin ilmeistä suhteellisen pienikokoisten yhteisöjen kohdalla ominaisuuksinaan yhteisön jäsenten keskinäisten suhteiden tiheys ja suuri velvoittavuus. Klassikot näyttävät tarkastelevan pitkälti välittöminä interpersonaalina suhteina myös moderneja yhteiskunnallisia suhteita. Karkeistaen sanottuna sosiologian klassikoiden mukaan yhteisölliset suhteet rakentuvat yhteenkuuluvuuden tunteen varaan, ovat kokonaisvaltaisia, välittömiä ja paikallisia. Rinnalle on kehittymässä sopimuksiin perustuvia rahan ja byrokratian välittämiä yhteiskunnallisia suhteita, jotka ovat toisistaan eriytyneitä sosiaalisia järjestelmiä. (Aro 2011, 50, 57.) Sosiaaliset suhteet tarkoittavat muiden ihmisten kanssa tapahtuvaa toistuvaa ja vastavuoroista vuorovaikutusta, johon liittyy toimintaa ja toisiin ihmisiin kohdistuvia odotuksia. Eri sosiaalisten suhteiden merkitys vaihtelee, ja ihmisten välinen vuorovaikutus ei ole aina samanlaista. (Laine 2005, 140–141.) Voidaan olettaa, että sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutusvalintoihin.

Käsittelen myös sitä, millaista tukea maahanmuuttajataustaiset oppilaat ovat saaneet ja millaista tukea he olisivat kaivanneet toisen asteen koulutusvalintaa tehdessään. Aluksi kuitenkin kerron, miten Suomen koulutusjärjestelmä huomioi maahanmuuttajataustaiset nuoret peruskoulusta toiselle asteelle. Sen jälkeen siirryn opinnäytetyön toteuttamiseen ja tuloksiin. Lopuksi esittelen tuloksista tehdyt johtopäätökset ja päätän opinnäytetyöni pohdintaosuuteen.

2 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET NUORET KOULUTUKSESSA

Kun tilastoissa ja tutkimuksissa käytetään maahanmuuttajakäsitettä, sillä tarkoitetaan yleensä muualta Suomeen muuttanutta henkilöä, joka asuu Suomessa vähintään vuoden. Suomessa syntynyttä henkilöä ei sen sijaan pidä kutsua maahanmuuttajaksi, vaikka hän olisi äidinkieleltään muun kuin suomen- tai ruotsinkielinen tai syntyperältään ulkomaalaistaustainen. (Väestöliitto 2020.)

Kun tutkitaan muuttoliikettä, tarkoitetaan sukupolvilla perhesukupolvia: vanhempia, lapsia, heidän lapsiaan, lapsenlapsiaan ja niin edelleen. Ensimmäinen sukupolvi viittaa varsinaisiin maahanmuuttajiin eli ulkomailla syntyneisiin henkilöihin. Toinen sukupolvi tarkoittaa ensimmäisen sukupolven lapsia, jotka ovat syntyneet vastaanottavassa maassa. Niin sanottuihin sanottuihin välisukupolviin luetaan lapsena ja nuorena maahan muuttaneet. (Haikkola 2013, 43.) Itse en ole havainnut maahanmuuttoa koskevassa tutkimuksessa käytettävän välisukupolvi-käsitettä. Useissa tutkimuksissa lapsena ja nuorena maahan muuttaneet mainitaan ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajiksi. En myöskään itse käytä opinnäytetyössäni välisukupolvi-käsitettä.

Haikkola (2012, 25) toteaa väitöskirjassaan Monipaikkainen nuoruus, että suomalaisessa tutkimuksessa on keskusteltu paljon siitä, mitä terminologiaa tulisi käyttää viitattaessa kulttuuriselta tai etniseltä taustaltaan, ihonväriältään tai perhehistorialtaan valtaväestöstä poikkeavia nuoria ja keitä pitäisi tutkia, kun tutkimus kohdistuu maahanmuuttoon, monikulttuurisuuteen, etnisyyteen ja rasismiin liittyviin kysymyksiin. Haikkola (2012, 25) käyttää itse termejä toinen sukupolvi, toisen sukupolven nuori ja maahanmuuttajataustainen tutkimuksen käsittelyn kohdistuessa itse maahan muuttaneisiin nuoriin, maahan muuttaneiden lapsiin ja kansainvälisten avioliittojen lapsiin. Termit hän valitsi sillä perusteella, että hän katsoo tutkimuksensa sijoittuvan kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen perinteeseen. (Haikkola 2012, 25.)

Haastattelin tutkimustani varten nuoria, joista kukaan ei ollut syntynyt Suomessa. He olivat muuttaneet Suomeen vuonna 2016 eli maahanmuutosta oli kulunut noin kolme vuotta, kun haastattelin heitä. Myöskin heidän vanhempansa olivat syntyneet muualla kuin Suomessa. Päädyin kuitenkin käyttämään termiä maahanmuuttajataustainen, koska sitä niin yleisesti käytetään eri yhteyksissä. Myös opinnäytetyöni toimeksiantaja EHJÄ ry käyttää maahanmuuttajataustainen-käsitettä. Jos olisin käyttänyt käsitettä maahanmuuttajanuori, niin se

olisi aiheuttanut sekaannusta viitatessani tutkimuksiin ja asiakirjoihin, joissa maahan muuttaneista nuorista käytetään termiä maahanmuuttajataustainen nuori.

2.1 Perusopetukseen valmistava opetus ja perusopetus

Nuoruus on liukuva käsite, sillä arkielämässä nuoruudesta puhutaan ikävaiheena lapsuuden ja aikuisuuden välissä. Toisaalta nuoruus on yksilöllistä, koska sama ihminen voi olla eri yhteydessä lapsi, nuori tai aikuinen. Lainsäädäntö, erilaiset tutkimukset ja tilastot määrittelevät nuoruutta eri tavalla. (Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry 2016.) Nuorisolain 3 §:n mukaan nuoria ovat alle 29-vuotiaat henkilöt (L 21.12.2016/1285). Lastensuojelulain 6 §:n mukaan pidetään lapsena alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–24-vuotiasta (L 13.4.2007/417). Tarkoitan opinnäytetyössäni nuorella alle 29-vuotiasta henkilöä.

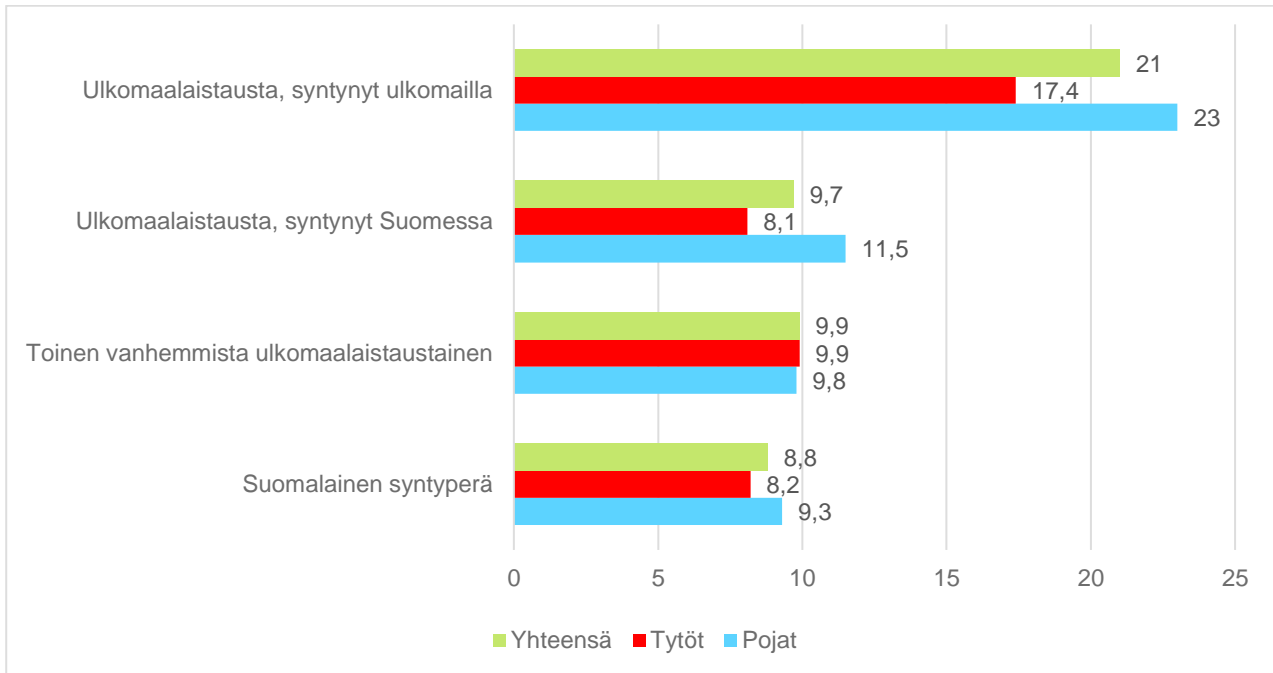
Vasta maahan muuttaneille ja Suomessa syntyneille maahanmuuttajataustaisille perusopetusikäisille nuorille, on tarjolla perusopetukseen valmistavaa opetusta, jonka tavoitteena on oppilaan suomen tai ruotsin kielen taidon kehittäminen ja muiden valmiuksien antaminen perusopetuksessa opiskeluun. Valmistavaa opetusta voidaan järjestää ryhmämuotoisena tai inklusiivisesti perusopetuksen ryhmissä. Oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma, jonka mukaan valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan perusopetuksen opetusryhmiin. (Opetushallitus 2020d.) Kyttälä, Sinkkonen & Ylinampa (2013, 15) toteavat, että vuoden kestävän valmistavan opetuksen jälkeen nuoren suomen kielen taito on tuskin saavuttanut tasoa, jolla oppilas voisi ilman lisätukea hyötyä yleisopetuksesta. Näin ollen on epärealistista olettaa oppilaan oppivan suomen kielen lisäksi ikätasoaan vastaavat keskeisten oppiaineiden sisällöt, joten maahanmuuttajaoppilaat tarvitsevatkin usein tukiopetusta valmistavan opetuksen jälkeen. (Kyttälä, Sinkkonen & Ylinampa 2013, 15.)

Perusopetuksessa maahanmuuttajataustaisille oppilaille tarjotaan mahdollisuus opiskella suomea toisena kielenä päämääränä sellaisten kielen perustaitojen saavuttaminen, että oppilas kykenee toimimaan ja opiskelemaan ympäröivässä kieliyhteisössä tasavertaisena muiden kanssa. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2) sisältyy äidinkielen kirjallisuuden -oppiaineeseen. Kysymyksessä ei ole suomen kielen tuki- tai erityisopetus, vaan S2-opetuksella on omat tavoitteensa, sisältönsä ja arviointikriteerinsä. Opetuksesta vastuussa olevat opettajat määrittelevät kyseistä opetusta

saaville oppilaille heidän tarpeisiinsa parhaiten soveltuvan oppimäärän, mutta oppilaan huoltaja tekee kuitenkin lopullisen päätöksen koskien oppimäärien valintoja. (Opetushallitus 2020f.)

Peruskoulussa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tilanne ei ole kaikilta osin yhdenmukainen verrattuna kantaväestöön. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden matematiikan, lukutaidon ja luonnontieteiden osaaminen 15-vuotiaana on kantaväestön saman ikäisiä selvästi heikompi, eivätkä erot katoa senkään jälkeen, kun tärkeimmät taustatekijät kuten oppilaan sukupuoli, luokka-aste, sosioekonominen tausta, kotona puhuttu kieli ja maahantuloikä, on vakioitu. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajien osalta tilanne kuitenkin paranee selvästi vakioinnin jälkeen. Toisen sukupolven maahanmuuttajien osalta ero kantaväestöön ei pienene samassa suhteessa. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015, 7.)

Kouluterveyskysely on kohdistettu 8. ja 9. luokkien oppilaisiin sekä lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoihin ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoihin, joista kyselyyn osallistuvat alle 21-vuotiaat opiskelijat. Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn tulokset ovat saatavissa myös syntyperän mukaan koko maan osalta. Kouluterveyskyselyssä 2017 kysyttiin 8. ja 9. luokkien oppilailta, mihin he aikovat ensisijaisesti hakea opiskelemaan peruskoulun jälkeen. Vaihtoehtoina olivat: lukio, ammattikoulutus (ammattikoulu, oppisopimus), ammatillinen koulutus, jossa suoritan myös lukion kursseja, kymppiluokka, en aio jatkaa enää opintoja ja en tiedä. Seuraavasta kuviosta ilmenee koko maan osalta niiden oppilaiden osuus (%), jotka valitsivat kyselyssä vaihtoehdon en aio enää jatkaa opintoja tai en tiedä. (THL 2018a.)

Kuvio 1. Ei opintosuunnitelmia peruskoulun jälkeen, % 8. ja 9. luokkien oppilaista vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn mukaan (soveltaen THL 2018a).

Ulkomaalaistaustaisten 8. ja 9. luokkien oppilaiden, jotka ovat syntyneet ulkomailla, keskuudessa on eniten niitä oppilaita (21,0 %), joilla ei ole ollut opintosuunnitelmia peruskoulun jälkeen. Heistä pojilla (23,0 %), on ollut tyttöjä (17,4 %) vähemmän opintosuunnitelmia peruskoulun jälkeen. Oppilaiden joukossa, joilla on ulkomaalaistausta, mutta he ovat syntyneet Suomessa, on jo selkeästi enemmän niitä oppilaita, joilla on opintosuunnitelmia 8. ja 9. luokalla. Heidän osuutensa (%) ei juuri eroa niiden oppilaiden tuloksista, joiden vanhemmista toinen on ulkomaalaistaustainen ja jotka ovat suomalaista syntyperää.

2.2 Nivelvaiheen koulutukset

Lukuvuoden pituista lisäopetusta, jota myös kymppiluokaksi kutsutaan, voidaan järjestää perusopetuslain mukaisesti perusopetuksen oppimäärän suorittaneille nuorille, jotka ovat saaneet perusopetuksen päättötodistuksen samana tai edellisena vuonna. Lisäopetuksessa opiskelijalla on mahdollisuus jatko-opintomahdollisuuksiensa parantamiseen. Lisäopetuksen aikana tuetaan opiskelijan kehitystä, oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia yhteistyössä huoltajien kanssa.

Opiskelija on myös oikeutettu tarvittaviin oppilashuolto- ja tukipalveluihin. Opetus suunnitellaan yksilöllisesti opiskelijan tarpeet huomioiden. (Opetushallitus 2020e.)

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus eli VALMA antaa opiskelijalle valmiuksia valita oman ala, jota hän lähtee opiskelemaan ja valmentaa tutkintokoulutuksessa tarvittaviin taitoihin. Yhden lukuvuoden kestävän VALMA-koulutuksen aikana on myös mahdollisuus perustaitojen vahvistamiseen, kuten suomen kielen taito. Opiskelijan opinnot suunnitellaan hänelle yksilöllisesti. Omien tavoitteiden selkintyessä ja tutkintokoulutukseen tarvittavien valmiuksien kehittyttyä, voi VALMA-koulutuksesta siirtyä tutkintokoulutukseen joustavasti opintojen aikana. (Opetushallitus 2020e.)

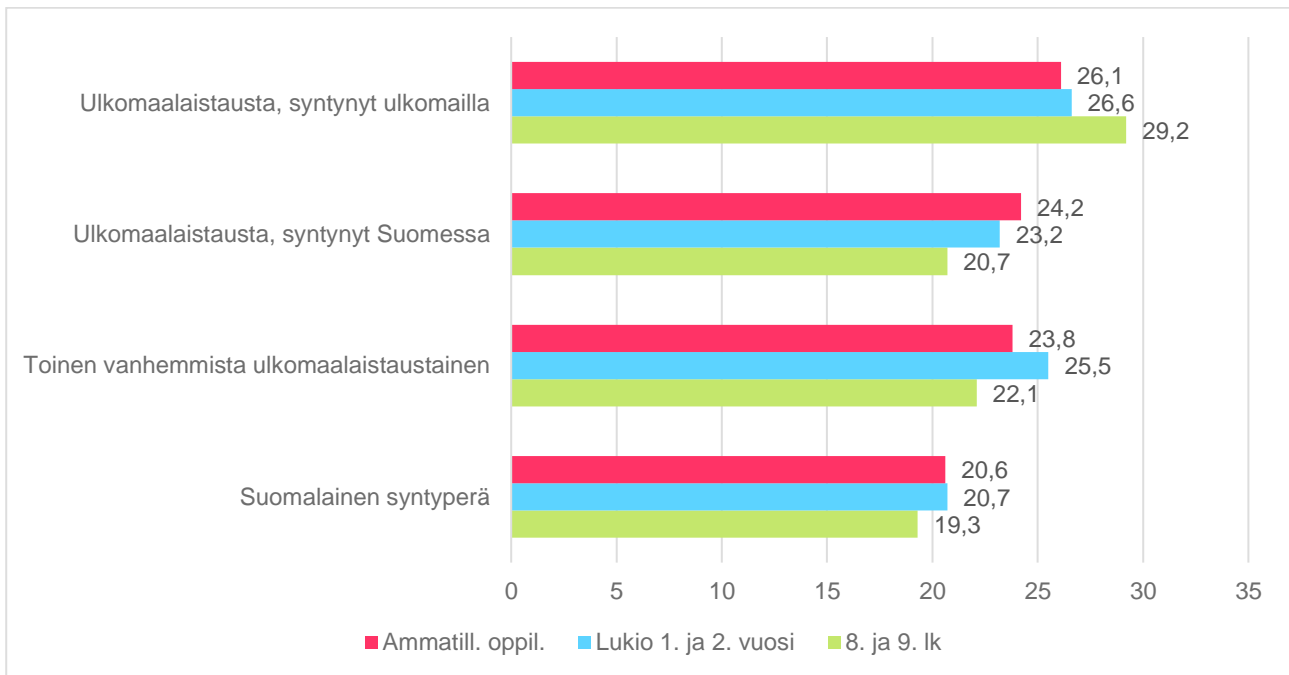
Lukiokoulutukseen valmistava koulutus eli LUVA on tarkoitettu nuorille ja aikuisille maahanmuuttajataustaisille ja vieraskielisille opiskelijoille tavoitteenaan antaa opiskelijoille kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet lukiokoulutukseen siirtymistä varten. LUVA-koulutuksen tarkoituksena on myös antaa tukea jatkuvaan oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. LUVA-koulutus sisältää suomen kielen opintoja, muita kieliopintoja, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, yhteiskuntatietoutta ja kulttuurintuntemusta käsitteleviä opintoja. LUVA-koulutuksessa voi myös suorittaa perusopetuksen opintoja, korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja ja opiskella lukiokoulutuksen kursseja, jotka hyväksi luetaan varsinaisissa lukio-opinnoissa. LUVA-koulutukseen on hakukelpoinen henkilö, jolla on peruskoulun päättötodistus tai todistus vastaavasta oppimäärästä tai vastaavat tiedot ja taidot, mutta hakijalla ei saa olla ammatillista tutkintoa, ylioppilastutkintoa tai korkeakoulututkintoa suoritettuna. Lisäksi hakijalta vaaditaan oleskelulupa. (Opetushallitus 2020e.)

Jahnukainen, Laaksonen & Niemi (2018, 27) toteavat, että heidän tutkimuksessaan Työllistyminen, koulutus ja erityisyys, LUVA näyttäytyy suhteellisen jäsentymättömänä ja vakiintumattomana uutena koulutuksena, joka ei ole sellaisenaan täysin ongelmaton. LUVA-koulutukseen hakee vuosittain hyvin heterogeeninen joukko nuoria, joista osa on asunut Suomessa pidemmän jakson ja osaa suomea näin ollen paremmin kuin sellaiset nuoret, jotka ovat vasta saapuneet maahan ja opiskelevat suomen kielen alkeita. LUVA-koulutuksen perustamisen taustalla oli kuitenkin tavoite vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa niin, ettei ammatillinen koulutus olisi maahanmuuttajataustaisille nuorille ainoa tarjottava vaihtoehto toisen asteen opinnoiksi. (Jahnukainen, Laaksonen & Niemi 2018, 27.)

2.3 Lukio, ammatillinen koulutus ja kaksoistutkinto

Lukiossa voi opiskella myös suomen kieltä lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisen S2-oppimäärän mukaan. Myös ylioppilastutkintoon sisältyvä äidinkielen koe voi olla suomi toisena kielenä -oppimäärään perustuva koe, mikäli henkilön oma äidinkieli ei ole suomi, ruotsi, saame tai jos henkilö käyttää viittomakieltä äidinkielenään tai ensikielenään. (Opetushallitus 2020c.) Jahnukainen, Laaksonen & Niemi (2018, 27) toteavatkin, että kielitaidon rooli korostuu hakeuduttaessa lukiokoulutukseen. Maahanmuuttajataustaisten nuorten puutteellista kielitaitoa on käytetty perusteena ohjattaessa heitä lukion sijasta ammatilliseen koulutukseen, jossa on vakiintuneemmat tukirakenteet ja monipuolisempi näyttöön perustuva osaamisen arviointisysteemi. Se ei ole kuitenkaan koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta kestävällä pohjalla, jos nuoret ohjautuvat opiskelemaan koulutustoiceidensa ja kiinnostuksensa vastaisesti. (Jahnukainen, Laaksonen & Niemi (2018, 27.)

Kouluterveyskyselyssä 2017 kysyttiin, onko oppilailla ja opiskelijoilla ollut vaikeuksia lukemista vaativien tehtävien kanssa. Vastausvaihtoehtoina olivat: ei lainkaan, melko vähän, melko paljon ja erittäin paljon. Seuraavasta kuviosta ilmenee koko maan osalta niiden oppilaiden ja opiskelijoiden osuus (%), jotka vastasivat heillä olevan melko paljon tai erittäin paljon vaikeuksia lukemista vaativien tehtävien kanssa. (THL 2018c.)

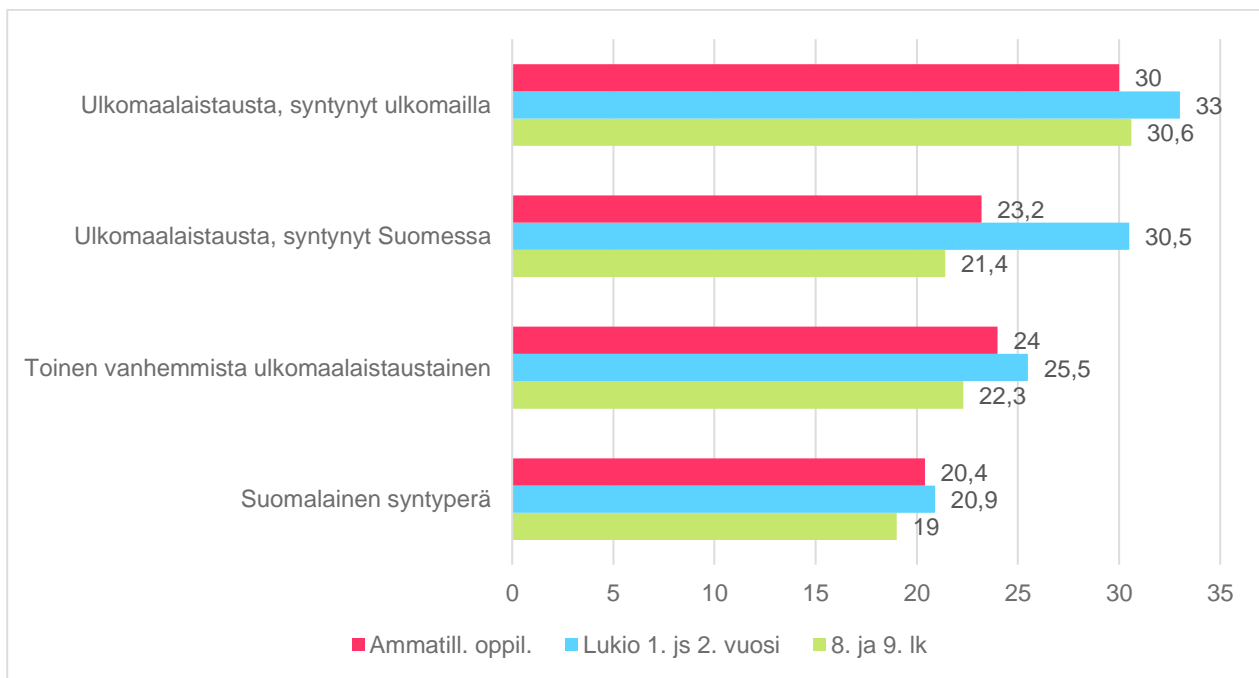
Kuvio 2. Vaikeuksia lukemista vaativissa tehtävissä, % 8. ja 9. luokkien oppilaista, lukion 1. ja 2. vuoden sekä ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn mukaan (soveltaen THL 2018c).

Kaikista eniten vaikeuksia lukemista vaativissa tehtävissä esiintyi ulkomaalaistaustaisilla ulkomailla syntyneillä 8. ja 9. luokkien oppilailla (29,2 prosentilla). Tähän ilmeisesti vaikuttaa niin kuin kirjoittamistakin koskeviin ongelmiin, maahantuloikä. Nimittäin ulkomaalaistaustaisilla Suomessa syntyneillä 8. ja 9. luokkien oppilailla esiintyi melko tai erittäin paljon vaikeuksia lukemista vaativissa tehtävissä (20,7 prosentilla). Huomattavaa on, että suomalaista syntyperää olevilla 8. ja 9. luokkien oppilailla ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla sekä ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla on vaikeuksia lukemista vaativissa tehtävissä huolestuttavan paljon, kun otetaan huomioon heidän opiskelevan äidinkielellään. (THL 2018c.)

Myös PISA 2012 -tutkimuksessa tuli esille maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ongelmat lukutaidossa. PISA 2012 -tutkimukseen otettiin Suomessa ensimmäistä kertaa yliotos maahanmuuttajataustaisista nuorista. PISA 2012 -tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajataustaiset 15-vuotiaat nuoret jaettiin lukutaidossa kahdeksalle suoritustasolle. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten nuorten lukutaito jäi jopa 50 prosentilla välttävän osaamistason alapuolelle. Toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten nuorten lukutaito jäi 29 prosentilla välttävän osaamistason alapuolelle ja muista nuorista 10 prosenttia suoriutui yhtä heikosti. Maahanmuuttajataustaisista nuorista suoriutui lukutaidossa korkeimmille

suoritusasoille alle 4 prosenttia ja muista nuorista 14 prosenttia. Tulokset noudattavat samaa linjaa kuin tulokset matematiikassa ja luonnontieteissä. (Harju-Luukkainen, Nissinen, Sulkunen, Suni & Vettenranta 2014, 7, 11, 67.)

Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017 tiedusteltiin 8. ja 9. luokkien oppilailta sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilta sekä ammatillisessa oppilaitoksissa opiskelevilta, onko heillä vaikeuksia kirjoittamista vaativien tehtävien tekemisessä vastausvaihtoehtoina: ei lainkaan, melko vähän, melko paljon ja erittäin paljon. Seuraavasta kuviosta ilmenee koko maan osalta niiden vastaajien osuus (%), jotka ilmoittivat heillä esiintyvän vaikeuksia kirjoittamista vaativissa tehtävissä melko paljon tai erittäin paljon. (THL 2018b.)

Kuvio 3. Vaikeuksia kirjoittamista vaativissa tehtävissä, % 8. ja 9. luokkien oppilaista, lukion 1. ja 2. vuoden sekä ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn mukaan (soveltaen THL 2018b).

Lukiossa opiskelevilla esiintyi eniten vaikeuksia kirjoittamista vaativissa tehtävissä kaikissa ryhmissä. Ulkomaalaistaustaisilla Suomessa syntyneillä lukion opiskelijoilla oli vain 2,5 prosentin ero ulkomaalaistaustaisiin ulkomailla syntyneisiin lukion opiskelijoihin, joista 33 prosenttia ilmoitti, että heillä on vaikeuksia kirjoittamista vaativissa tehtävissä. Ammatillisen koulutuksen kohdalla ero on paljon suurempi kuin lukiossa opiskelevien osalta. Ulkomaalaistaustaisilla Suomessa syntyneillä opiskelijoilla esiintyi ammatillisessa koulutuksessa 23,2 prosentilla ja

ulkomaalaistaustaisilla ulkomailla syntyneillä 30 prosentilla vaikeuksia kirjoittamista vaativissa tehtävissä. Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla 8. ja 9. luokkien oppilailla esiintyi 21,4 prosentilla ja ulkomaalaistaustaisilla ulkomailla syntyneillä oppilailla 30,6 prosentilla vaikeuksia kirjoittamista vaativissa tehtävissä. (THL 2018b.)

Suomen kieltä opetteleva nuori tarvitsee pitkään tukea oppiakseen kielen. Oppimiseen liittyvien tietojen ja taitojen lisäksi, oppimiseen vaikuttavat nuoren elämäntilanteeseen, kotoutumiseen ja terveydentilaan liittyvät haasteet ja ne voivat näkyä erilaisina oppimisen ongelmina. Myös maahanmuuttajanuorilla esiintyy erilaisia oppimisvaikeuksia, jotka ilmenevät ongelmina perustaitojen kehittämisessä, kuten lukemisessa. Kyse ei ole kuitenkaan oppimisvaikeuksista silloin, jos nuori ei ole saanut opetusta, harjoitellut arvioitavana olevia taitoja tarpeeksi pitkään tai opetuskielen osaaminen ei ole riittävää. Oppimisvaikeuksien toteaminen maahanmuuttajanuorilla voi vaatia aikaa. Maahanmuuttajanuorten erilaiset kielelliset taustat, kasvuympäristöt, maassaoloaika ja kielen oppimisen vaihe tulee huomioida, kun selvitetään, mistä on kyse oppimisen ongelmassa. (Arvonen & Nurminen 2018, 1.)

Ammatillisessa koulutuksessa on maahanmuuttajataustaisen nuoren tai aikuisen mahdollisuus hankkia ammatti. Jokaiselle opiskelijalle suunnitellaan yksilöllinen opintopolku, joka kirjataan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS). Maahanmuuttajataustaisen opiskelijan on mahdollisuus kehittää kielitaitoaan opintojen aikana ja saada tarvittaessa suomi toisena kielenä (S2) -tukea tai hän voi osallistua oppimisvalmiuksia tukeviin opintoihin (OPVA). (Opetushallitus 2020b.)

Useamman tutkinnon suorittaminen (kaksoistutkinto) tarkoittaa sitä, että opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillisten opintojen ohella myös lukio-opintoja. Mikäli opiskelija haluaa suorittaa ylioppilastutkinnon, hänen on opiskeltava vähintään neljä lukion ainetta. Ylioppilastutkintoon sisältyy vähintään neljä koetta, joista pakollisia kokeita kaikille ovat äidinkieli ja kirjallisuus. Kolme muuta pakollista koetta valitaan neljän kokeen joukosta: toisen kotimaisen kielen koe, yksi vieraan kielen koe, matematiikan koe ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Lisäksi tutkintoon voi sisällyttää yhden tai useamman ylimääräisen kokeen. Ylioppilastutkinnon lisäksi on mahdollista suorittaa koko lukion oppimäärä. Kun opiskelija suorittaa useamman tutkinnon samanaikaisesti opiskeluaika on kolme tai neljä vuotta, riippuen tutkinnosta. Lukio-opintojen rytmitys ammatillisten opintojen kanssa vaihtelee aloittain. Opiskelija voi suorittaa lukio-opinnot täysinä lukiojaksoina tai samanaikaisesti ammatillisten opintojen kanssa. Koska lisäopintojen

suorittaminen on vaativaa, oppilaitoksissa pyritään helpottamaan ja lyhentämään opintoja esimerkiksi niin, että yhteisten aineiden opinnot on mahdollista korvata lukion vastaavilla aineilla. Yleensä opiskelija suorittaa lukio-opinnot lähialueen lukiossa lähiopetuksessa, mutta oppilaitokset voivat myös tarjota opintoja suoritettavaksi etä- ja monimuoto-opiskeluna. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2020.)

Tilastokeskuksen koulutustilastojen (14.3.2018) mukaan suomalaistaustaiset opiskelijat läpäisevät lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita nopeammin. Koulutuksen läpäisyaste kertoo sen, kuinka monta prosenttia koulutuksen aloittaneista opiskelijoista on suorittanut tutkinnon tarkastellun opiskeluajan puitteissa. Lukiokoulutuksen sekä ammatillisen koulutuksen tarkasteluaika on 3,5 vuotta. Vuoden 2016 tietojen mukaan lukion uusista suomalaistaustaisista miesopiskelijoista lukiotutkinnon suoritti enintään 3,5 vuodessa 81 % ja ulkomaalaistaustaisista miesopiskelijoista 60 %. Suomalaistaustaisista naisista lukion suoritti 3,5 vuodessa 82 %. Ulkomaalaistaustaisilla naisopiskelijoilla vastaava luku oli 70 %. Ulkomaalaistaustaisten naisten lukion läpäisyaste on siis suurempi verrattuna ulkomaalaistaustaisiin miehiin ja ero ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten naisten läpäisyasteessa on pienempi kuin miehillä. Ammatillisen koulutuksen osalta suomalaistaustaisista miesopiskelijoista 69 % suoritti tutkinnon 3,5 vuodessa ja ulkomaalaistaustaisista miesopiskelijoista 56 %. Suomalaistaustaisista naisista ammatillisen tutkinnon suoritti 3,5 vuodessa 69 % ja ulkomaalaistaustaisista naisista 66 %. Näin ollen ammatillisen tutkinnon läpäisyasteiden erot verrattaessa suomalaistaustaisia ja ulkomaalaistaustaisia mies- ja naisopiskelijoita ovat lukiokoulutuksen läpäisyasteeseen verrattuna pienemmät. (Tilastokeskus 2018, 1–3.)

Menestyäkseen suomalaisilla työmarkkinoilla, tulee olla toisen asteen tutkinto suoritettuna. Ansala, Hämäläinen & Sarvimäki (2014) hyödynsivät tutkimuksessaan Kelan tutkimusosastolla luotua ns. Youngsters-aineistoa, joka on 20 prosentin väestöotos vuosina 1967–1990 syntyneistä henkilöistä. Samojen henkilöiden kasvua on voitu seurata lapsesta aikuiseksi yli 20 vuoden ajan. Aineisto sisältää tarkasteluperiodilla maahan muuttaneet, vuosina 1967–1990 syntyneet henkilöt. Youngsters-aineistoon sisältyvät tiedot otoshenkilöiden koulutuksesta, sairastavuudesta ja rikollisuudesta. Tutkijat rajasivat Youngsters-aineistosta otokseen henkilöt, jotka ovat syntyneet vuosina 1975–1985 ja jotka ovat asuneet Suomessa yhtäjaksoisesti ikävuosina 15–23, otoshenkilöiden vertailukelpoisuuden lisäämiseksi. Ensimmäinen otoshenkilöiden ryhmittely tehtiin kantaväestön lapsiin ja maahanmuuttajavanhempien lapsiin. Toisessa ryhmittelyssä jaettiin

otoshenkilöt viiteen ryhmään vanhempien maahanmuuttajastatuksen perusteella. Aineistossa oli kaikkiaan 2 584 vanhempiensa taustan perusteella maahanmuuttajataustaisiksi luokiteltavaa nuorta. Tutkimuksessa kuvattiin otoshenkilöiden tilannetta 23-vuotiaana erilaisten vasteiden kautta. Kantaväestön lapset ja lapset, joiden toinen vanhemmista on suomalainen, ovat koulutusta kuvaavien muuttajien keskiarvojen perusteella koulutetuimpia. OECD-maista ja lähialueilta tulleiden henkilöiden lapset pärjäsivät koulutuksessa lähes yhtä hyvin kuin edellä mainittujen ryhmien lapset. Muualta tulleiden maahanmuuttajien lapsista valmistui toiselta asteelta sekä korkeakoulussa selvästi vähemmän kuin muiden ryhmien lapsista. Koulutusta koskevat erot kaventuivat kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä huomioitaessa syntymävuosi, perhetausta ja perherakenne. Tulokset koskevat siis käytännössä vain ensimmäisen polven maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen koulutusjärjestelmään. Monien tutkimusten mukaan maahanmuuttoikä vaikuttaa siihen, kuinka kohdemaan kieli opitaan, koulutusjärjestelmän tuntemukseen sekä siihen, millaisiksi muodostuvat vanhempien ja lasten omat koulutukselliset tavoitteet ja odotukset. Tämän tutkimuksen otoskoko oli kuitenkin liian pieni täsmällisten tulosten saamiseksi maahanmuuttoikä vaikutuksista. (Ansala, Hämäläinen & Sarvimäki 2014, 29–30, 32, 34, 39, 44, 53, 59.) Beckin, Corakin ja Tiendan (2012, 134) mukaan lasten maahanmuuttoikä on vaikutus saavutuksiin aikuisena. He analysoivat tietoja koskien 2000 aikuista 35-vuotiaasta 54-vuotiaaseen, jotka olivat muuttaneet Yhdysvaltoihin ennen 18 vuoden ikää. Maahanmuuttoikä oli yhteydessä muun muassa lukion keskeyttämiseen. Englanninkielisistä maista muuttaneilla nuorilla ei esiintynyt vahvaa yhteyttä maahanmuuttoikä ja lukion keskeyttämisen välillä toisin kuin Meksikosta ja Puerto Ricosta muuttaneilla. (Beck, Corak & Tienda 2012, 134, 136, 145, 146.)

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

3.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävät

Lähtökohtani aiempien tutkimusten valossa on, että maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalisilla suhteilla on merkitystä heidän tehdessään toisen asteen koulutusvalintojaan. Selvitän tutkimukseni avulla sitä, mitkä heidän sosiaalisista suhteistaan ovat merkityksellisiä ja miten ne ovat merkityksellisiä nuorten tehdessä toisen asteen koulutusvalintaa. Tarkoituksena on myös selvittää, mitä tukea ja tietoa nuoret saivat ja mitä tukea ja tietoa he olisivat kaivanneet, kun tekivät koulutusvalintaa.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

Mikä merkitys sosiaalisilla suhteilla on maahanmuuttajataustaisille nuorille toisen asteen koulutusvalinnoissa?

Millaista tukea ja tietoa nuoret saivat koulutusvalintaa tehdessään ja millaista tukea ja tietoa he olisivat kaivanneet koulutusvalinnoissa?

3.2 EHJÄ ry yhteistyötahona

Opinnäytetyöni yhteistyötahona on Erityishuoltojärjestöjen liitto eli EHJÄ ry, joka on vuonna 1983 perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö. EHJÄ ry:n työn painopisteet ovat lastensuojelun jälkihuolto, maahanmuuttajataustaisten nuorten tukitoiminta, perhetyö sekä vapaaehtoinen ja ammatillinen tukihenkilötyö. EHJÄ ry:n toiminnan tavoitteena on ehkäistä lasten, nuorten ja nuorten aikuisten sosiaalista syrjäytymistä. Liiton jäsenjärjestöt ovat valtakunnallisia lastensuojelujärjestöjä. EHJÄ ry toimii pääkaupunkiseudulla, Järvenpäässä, Kirkkonummella, Porvoossa, Raisiossa, Porissa, Vaasassa, Pietarsaareissa ja Kokkolassa. Liitto on mukana erilaisissa verkostoissa, neuvottelukunnissa, työryhmissä vaikuttamassa lastensuojelutyön kehittämiseen ja lisäksi järjestö ottaa kantaa sosiaalialaa koskeviin asioihin. (EHJÄ ry [Viitattu 5.12.2020].)

EHJÄ ry:n toiminta on tullut minulle tutuksi Kannustavat kokemukset -toiminnan kautta. EHJÄ ry järjestää Kannustavat Kokemukset -toimintaa tavoitteenaan auttaa 14–29-vuotiaita maahanmuuttajataustaisia nuoria työnhaun kaikissa eri vaiheissa. Toiminnan lähtökohtana on nuoren oma motivaatio työnhakuun ja sitoutuminen toimintaan. Toiminnan avulla nuorten toivotaan saavan työelämästä myönteisiä ja kannustavia kokemuksia rohkaisten ja innostaen heitä löytämään oman paikkansa työelämässä jatkossakin. Kannustavat Kokemukset -toiminnassa on mukana sekä kesä- ja osa-aikatyötä hakevia opiskelijoita että työttömiä työnhakijoita. Toiminnan puitteissa autetaan myös löytämään työharjoittelu- ja työkokeilupaiikkoja. Toiminta on ilmaista ja nuori voi tulla mukaan joko itsenäisesti tai jonkun tahon lähettämänä. Nuoret saavat yksilöllistä tukea ja ohjausta, joiden avulla vahvistetaan ja kehitetään työelämätaitoja ja itsetuntemusta. (EHJÄ ry [Viitattu 5.12.2020].)

EHJÄ ry järjestää myös maahanmuuttajataustaisille nuorille avointa tukitoimintaa, joka on kotoutumisen alkuvaiheen toimintaa ja tavoitteellista sosiaaliohjausta. Toiminnan tavoitteena on edistää maahanmuuttajataustaisten nuorten integroitumista yhteiskuntaan ja vahvistaa heidän sosiaalisia verkostojaan siten, että toiminta painottuu matalan kynnyksen ryhmiin, leireihin, retkiin, kursseihin ja tapahtumiin. Toiminta sisältää myös nuorten yksilöllistä ohjausta yksittäisissä asioissa. (EHJÄ ry [Viitattu 5.12.2020].)

Perhetyö on tarkoitettu kaikille tukea tarvitseville perheille erityisesti kohderyhmänään nuoret vanhemmat ja maahanmuuttajataustaiset perheet. Perhetyön avulla tuetaan perhettä ja sen omia voimavaroja ja vahvistetaan arjessa selviytymistä korostaen ennaltaehkäisevää näkökulmaa ja varhaista puuttumista siten, että perhe selviytyisi jatkossa itsenäisesti. (EHJÄ ry [Viitattu 5.12.2020].)

Ammatillinen tukihenkilötoiminta on tarkoitettu ensisijaisesti perheessä asuville erityistä tukea tarvitseville 7–20-vuotiaille lapsille ja nuorille, joille alueellisen sosiaalityön tuki ei ole riittävä. Toimintaa voidaan järjestää 29-vuotiaaksi saakka, mikäli tarve vaatii. Omilleen-toiminta on vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa, joka kohdistuu sijaishuollosta itsenäistyville nuorille. EHJÄ ry rekrytoi ja kouluttaa vapaaehtoisia tukihenkilöitä 16–17-vuotiaille nuorille, jotka asuvat lastensuojelulaitoksissa, ammatillisissa perhekodeissa ja sijaisperheissä. Ressu-toiminta on myös vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa. Tukihenkilö antaa oman koiransa kanssa aikaa ja tukea yhdelle 7–17-vuotiaalle lapselle tai nuorelle. (EHJÄ ry [Viitattu 5.12.2020].)

EHJÄ ry toteuttaa nuorten tuettua asumista yksinasuville 16–29-vuotiaille kantasuomalaisille ja maahanmuuttajataustaisille nuorille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen. Tuetun asumisen toiminnan tarkoituksena on pyrkiä tukemaan nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa ja toimintakykyä, tarjoamaan psykososiaalista tukea sekä auttamaan nuorta integroitumaan yhteiskuntaan. Kotoutumisen alkuvaiheessa tapahtuvan maahanmuuttajataustaisten nuorten tuetun asumisen tavoitteena on kotoutumisen edistäminen suomalaiseen yhteiskuntaan sekä tukea ja lisätä nuorten itsenäistä selviytymistä arjessa. (EHJÄ ry [Viitattu 5.12.2020].)

3.3 Laadullinen tutkimus

Tarkastelen opinnäytetyössäni maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalisten suhteiden merkitystä toisen asteen koulutusvalintaan sekä heidän koulutusvalintoihinsa saamaansa tukea ja tietoa sekä valintaan kaivattua tukea ja tietoa. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä pyrkiä ymmärtämään tutkimuksessa tarkasteltavaa ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta. Tutkija on siis kiinnostunut tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksista, ajatuksista, tunteista ja merkityksistä, joita ihmiset antavat asialle, joka on tutkimuksen kohteena. Laadullisen tutkimuksen menetelmillä on yhtäläisyyksiä, kuten niiden induktiivisuus, joka tarkoittaa sitä, että laadullisessa tutkimuksessa pyritään tekemään johtopäätöksiä aineistosta käsin, joten kyseisen tutkimuksen yhteydessä puhutaan usein aineistolähtöisyydestä. Tutkimuksessa käytetään siis paljon haastattelun tai havaintojen kohteena olevien henkilöiden aineistossa esiintyviä käsitteitä, sanoja ja lauseita. Laadulliselle tutkimukselle on hyvin tyypillistä vuoropuhelu teorian ja aineiston välillä silloin kun suunnitellaan aineiston hankintaa, analysoidaan ja tulkitaan aineistoa, kuitenkin niin, ettei teoria ole lähtökohta vaan apuväline eri vaiheissa. Tyypillistä on myös, että laadullisella tutkimuksella pyritään tuottamaan rikasta ja yksityiskohtaista tietoa jostakin ilmiöstä. (Juuti & Puusa 2020, 9, 11.)

Haastattelussa on monia hyviä puolia, kuten se, että sen avulla on mahdollista saada esiin ihminen merkityksiä luovana ja aktiivisena osapuolena sekä mahdollisuus saada monitahoisesti ja moniin suuntiin viittaavia vastauksia. Saatavia tietoja voi myös syventää, esimerkiksi tekemällä lisäkysymyksiä. Haastattelun hyvä puoli on myös se, että henkilöt saadaan suostumaan vastaajiksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35, 37.)

Kun tutkijat ovat haastatelleet nuoria, he ovat saaneet tietoa erilaisista prosesseista ja dynamiikoista, joita voi olla vaikea tavoittaa standardoiduilla menetelmillä. Jotta nuoren olisi helppo kertoa omista näkemyksistään, pyrkii tutkija usein tekemään haastattelutilanteesta mahdollisimman avoimen ja luottamuksellisen kohtaamispaikan. Nuorten haastattelutilanteiden tavoitteellisessa vuorovaikutuksessa on samoja elementtejä kuin nuoria kohdataan nuorisotyössä: keskustelunomaisuus, vastavuoroisuus, mielipiteiden vaihto, pyrkimys ymmärtää nuorten maailmoja, parantaa heidän elinolojaan sekä edistää nuorten osallisuutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Nuorisotyöntekijöillä on koulutukseensa ja ammattitaitoonsa perustuen kompetensseja, jotka ovat tärkeitä myös nuorisotutkimuksen metodologisissa lähestymistavoissa, kuten luottamuksellisen vuorovaikutuksen rakentamisessa. (Honkatukia 2018, 167.)

Kun haastateltavana ovat henkilöt, joiden suomen kielen taidossa on puutteellisuksia, teemahaastattelu voi olla myös riskialtista siten, että haastateltavat eivät ymmärrä kaikkea, mitä haastattelija kysyy. Puusa (2020, 113) toteaaakin, että teemahaastattelussa oletetaan käytetyn käsitteistön tarkoittavan samaa sekä haastattelijalle että haastateltavalle. Muuten ei voida olettaa, että vastaus liittyisi aidosti haastateltavan tarkoittamaan teemaan. Tutkijalla tuleekin olla riittävä ymmärrys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä ja hänellä tulee olla kykyä keskustelun aikana pilkkoa ilmiön osatekijät sellaisiin keskusteluteemoihin ja kysymyksiin, jotka ovat haastateltavan kannalta ymmärrettäviä ja mielekkäitä. (Puusa 2020, 113.) Esimerkiksi haastateltavillani oli helpompi vastata koulumenestystä koskeviin kysymyksiin kuin niihin kysymyksiin, jotka koskivat koulutusvalintaan saatua ja kaivattua tukea ja tietoa, joten tuki-sanan merkitystä oli selvennettävä enemmän ja pilkottava osiin kysymyksiä kyseisistä aihealueista.

3.4 Tutkimusaineistona teemahaastattelut

Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry on opinnäytetyöni toimeksiantaja, joten myös haastateltavat nuoret tulivat heidän työntekijöidensä kautta. Haastattelin kuutta niin sanottua ensimmäisen polven maahanmuuttajataustaista nuorta joulukuussa 2019 EHJÄ ry:n paikallisissa tiloissa. Ennen haastatteluun osallistumista pyysin EHJÄ ry:n työntekijöitä välittämään nuorille allekirjoitettavaksi suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta, jossa oli myös kuvaus tutkimuksesta ja eettisistä seikoista. Alaikäisten nuorten vanhemmille annoin tutkimustiedotteen luettavaksi ja allekirjoitettavaksi huoltajan suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltavia oli kuusi.

Haastattelut tapahtuivat yhtä lukuun ottamatta siten, että olimme muista henkilöistä erillisessä huoneessa. Yhtä nuorista haastattelin EHJÄ ry:n työntekijän läsnä ollessa, koska haastateltava ilmoitti, ettei hän katso tarpeelliseksi siirtyä toiseen tilaan. Työntekijä teki omia töitensä, eikä sekaantunut millään tavalla haastatteluun. Haastatteluista kertyi litteroitua tekstiä 8–11 sivua nuorta kohden ja yhteensä 55 sivua. Haastattelut kestivät 14–26 minuuttia.

Olen tehnyt omassa työssäni yhteistyötä EHJÄ ry:n kanssa maahanmuuttajataustaisiin nuoriin liittyen. Kysyin EHJÄ ry:n Kannustava kokemukset -projektin projektikoordinaattorilta, olisiko heillä maahanmuuttajataustaisiin nuoriin liittyvää tutkimusaihetta, josta voisin tehdä opinnäytetyön. Keskusteltuani projektikoordinaattorin kanssa opinnäytetyön aihe alkoi muotoutua siten, että tutkisin ainakin sosiaalisten suhteiden merkitystä maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa. Myöhemmin aihealue laajeni.

Käytin tutkimusmetodinä teemahaastattelua. Hirsjärvi & Hurme (2008, 47–48) toteavat teemahaastattelun olevan puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä. Puolistrukturoitu menetelmä se on siksi, että aihepiirit eli teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Kananen (2017, 90) toteaa, että teemojen ja niitä tarkentavien kysymysten kautta tutkija ammentaa haastateltavista tietoa. Kysymyksiin annetuista vastauksista tutkija saa pienen palan ymmärrystä, josta nousee puolestaan uusia kysymyksiä. (Kananen 2017, 90.)

Haastateltavani olivat 16–22-vuotiaita. Heidän syntymämaansa ovat Afganistan, Iran ja Sudan. Heidän vanhempansa olivat syntyneet Afganistanissa ja Sudanissa. Haastateltavat puhuivat äidinkielenään arabiaa, farsia, persiaa ja daria. Haastateltavat olivat tulleet Suomeen vuonna 2016. Yhtä lukuun ottamatta, nuoret olivat ennen Suomeen tuloaan asuneet Iranissa.

Haastatteluosuuksissa olen merkinnyt haastateltavat kirjaimin ja numeroin: H1, H2 jne., mikä ei ole sama kuin haastatteluiden aikajärjestys. Itsestäni käytän tutkijaa tarkoittavaa lyhennettä T.

3.5 Analyysitapana sisällönanalyysi

Käytin haastattelujen analyysiin sisällönanalyysiä. Kuuntelin nauhoittamani haastattelut ja litteroin ne kaikki tarkasti. Pilkoin haastatteluaineiston haastattelun kysymyksien alle kuuluviin sisältöihin

kunkin haastattelun osalta. Kuuntelin haastattelut moneen kertaan ja tein tarkennuksia litteroimaani tekstiin. Kuuntelin haastatteluja myös ilman litterointia. Haastatteleminen nuorten suomen kielen taito oli vielä suppea noin kolmen vuoden Suomessa asumisen jälkeen, mikä vaikutti siihen, että sain haastattelutekstiä vähän ja nuorten vastaukset olivat yleensä lyhyitä.

Sisällönanalyysin menetelmällä voidaan analysoida dokumentteja, kuten haastattelut, systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jolla etsitään tekstin merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Tein sisällönanalyysin aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan käsitteitä yhdistelemällä vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn edeten empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Ennen kuin analyysi aloitetaan, tulee sisällönanalyysissä määrittää analyysiyksikkö. Se voi olla yksittäinen sana, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus sisältäen useita lauseita (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122, 127). Valitsin analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuuden.

Alkuperäisdatan pelkistäminen eli redusointi on sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe ja sen avulla aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen aineisto pois, jolloin data tiivistetään tai pilkotaan osiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Tiivistin haastatteluista saadun tiedon kysymysten alle kunkin haastattelun osalta peräkkäin, jotta saisin kokonaiskuvan haastateltavien vastausten asiasisällöstä. Sen jälkeen etsin aineistolle pelkistetyt ilmaukset. Pelkistäminen voi tapahtua etsimällä auki kirjoitetusta aineistosta tutkimustehtävää kuvaavia alkuperäisiä ilmaisuja ja muuttaa ne alkuperäisiä ilmaisuja kuvaaviksi pelkistetyiksi ilmauksiksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Seuraavaksi teinkin pelkistämisen ja sen avulla alkoi hahmottua paremmin käsitys siitä, mitä haastateltava ilmaisussaan sanoo.

Pelkistämisen jälkeen tein aineiston klusteroinnin eli ryhmittelyn, jolloin aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi etsien aineistosta samankaltaisuuksia ja / tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Käsitteet, jotka kuvaavat samaa ilmiötä ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi eli näin muodostuvat alaluokat, jotka nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelun avulla aineisto tiivistyy, sillä yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. Ryhmittelyn avulla luodaan myös pohja tutkimuksen perusrakenteelle ja alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.) Ks. Liite 1.

Seuraavassa taulukossa on esimerkki luokittelusta aiheena vanhempien merkitys nuorten koulutusalan valintaan. Siinä teen sekä klusterointia että abstrahointia eli käsitteellistämistä, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 215).

Taulukko 1. Luokittelu vanhempien merkityksestä koulutusalan valintaan

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka	Yhdistävä luokka
Äiti ei sanonut mitään.	Saanut itse päättää koulutuksesta ilman vanhemman mielipidettä.	Itsenäinen päätös ilman vanhempien mielipidettä.	Vanhempien merkitys nuorten koulutusalan valintaan.
Äiti sanoi, että itse saa päättää.			
Äiti oli samaa mieltä valinnasta.	Saanut itse päättää, ja äiti myöntäilyt päätöstä.	Vanhemmilla merkitystä koulutusvalintaan.	
Vanhempien toive hyvästä ammatista.	Vanhempien toive hyvästä ammatista, mutta saanut itse päättää koulutusvalinnasta.		
Äiti toivoi, että nuori opiskelisi lääkäriksi.			

Klusteroinnin katsotaan kuitenkin olevan osa abstrahointiprosessia. Abstrahoinnissa edetään alkuperäistekstin kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan luokitusten yhdistämisellä niin kauan kuin se on mahdollista aineiston sisällön näkökulmasta. Koko ajan kuitenkin tulee tarkkailla, että aineistossa säilyy yhteys alkuperäisdataan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 126.)

3.6 Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen ja etiikan yhteys on kahtalainen, sillä toisaalta tutkimustulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin ja toisaalta taas eettiset kannat vaikuttavan tutkijan tekemiin ratkaisuihin. Jälkimmäistä yhteyttä kutsutaan varsinaisesti tieteen etiikaksi. Eettinen kestävyys on myös tutkimuksen luotettavuuden toinen puoli ja se koskee myös tutkimuksen laatua. Eettisyys kiertyy muodollisesti luotettavuus- ja arviointikriteereihin, mutta kriteerit eivät saa olla pelkkiä tarkistuslistoja, vaan hyvää

tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus. Tutkijalla on institutionaalinen asema tarkoittaen sitä, että toisen väärin kohtelu tai vahingoittaminen saa toisenlaisen merkityksen kuin arkielämän suhteissa. Mitä avoimempi tiedonkeruumenetelmä on, sitä vaikeampaa on punnita etukäteen, millaisia mahdollisia eettisiä ongelmia tutkimusasetelmaan liittyy. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 147, 149–150.)

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaisesti olen lähettänyt haastateltavilleni etukäteen tutkimustiedotteen, jossa kerroin opinnäytetyöni aiheesta ja haastattelusta sekä pyydän heitä huomioimaan haastattelun olevan vapaaehtoista ja että sen voi peruuttaa tai keskeyttää (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–9). Kerroin myös, että haastattelu nauhoitetaan ja siitä, miten aineistoa käsitellään ja miten se hävitetään. Tutkimustiedotteessa toin esiin henkilötietojen suojaamisen opinnäytetyön tekemisessä ja valmiissa opinnäytetyössä. Lähetin tutkimustiedotteen myös alaikäisten nuorten huoltajille. Lähetin ennen haastatteluja myös siihen osallistuville suostumuksen, jossa he ilmoittavat suostuvansa osallistumisesta tutkimukseen ja jonka he palauttivat viimeistään silloin, kun tulivat haastateltaviksi. Suostumuksessa kerroin opinnäytetyöni aiheesta ja aineiston keräämisestä, keskeyttämismahdollisuudesta, henkilösuojusta sekä aineiston hävittämisestä. Pyysin myös alaikäisten nuorten huoltajilta suostumuksen siitä, että heidän lapsensa saavat osallistua tutkimukseen.

Ennen tiedotteita ja suostumuksia, olin luonnollisesti tehnyt EHJÄ ry:lle tutkimuslupa-anomuksen ja saanut heiltä luvan opinnäytetyön tekemiseen. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu Oy:n edustajana opinnäytetyötäni ohjaava opettaja ja minä teimme EHJÄ ry:n toiminnanjohtajan kanssa Opinnäytetyötä koskevan sopimuksen.

Arene ry:n Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset -julkaisussa (2020, 18) todetaan henkilötiedoilla tarkoitettavan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön liittyviä tietoja. Kyseiseen määritelmään luetaan myös sellaiset tiedot, joiden avulla henkilö on suoraan tunnistettavissa, mutta myös tiedot, joiden avulla henkilö on tunnistettavissa välillisesti tai epäsuorasti huomioiden kohtuullisen todennäköisesti käytettävissä olevat keinot. Erityisiksi henkilötietoryhmiksi mainitaan tiedot, joista muun muassa ilmenee rotu tai etninen alkuperä. Kyseisen henkilötietoryhmän kuuluvan henkilötietojen käsittely on lähtökohtaisesti kielletty, mutta jos se on tieteellisen tai historiallisen tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämätöntä, voi tutkimusaineistossa käsitellä näitä ryhmiä. (Arene ry 2020,18.)

Koska aineisto on kerätty opinnäytetyöni aiheen vuoksi maahanmuuttajataustaisia nuoria haastatteleamalla, on syytä mainita, miten henkilösuoja heidän kohdallaan toteutuu opinnäytetyössäni. Olen merkinnyt näytteet haastateltavien puheesta H1, H2 jne. Lisäksi olen muuttanut järjestyksen erilaiseksi numeroin kuin oli varsinainen haastattelujärjestys. En mainitse haastateltavien sukupuolta, ikää tms. tietoa, josta haastateltavan voisi tunnistaa. Jos kerron etnisestä taustasta, niin teen sen kertoen koko haastateltavien nuorten ryhmästä, niin että tunnistaminen on mahdotonta. En myöskään tuo esiin, mikä on haastateltavien asuinpaikkakunta.

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimustulokset ovat riippumattomia satunnaisista ja epäolennaisista tekijöistä. Luotettavaan ja hyvään tutkimuskäytäntöön kuuluu myös perusteiden esittäminen niistä seikoista, joiden mukaan tutkimusta voidaan pitää luotettavana. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta ei voida ilmaista samalla tavalla kuin määrällisessä tutkimuksessa jonkin objektiivisen ja määrällisen mittarin mukaisena arviona, vaan luotettavuutta tarkastellaan kyseisen tutkimuksen antamissa kehyksissä ottaen huomioon, millaisia laadullisia menetelmiä työssä on käytetty. (Aaltio & Puusa 2020, 178.)

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on kuvattu ja reliabiliteetilla tutkimustulosten toistettavuutta. Näiden käsitteiden käyttöä on kritisoitu laadullisen tutkimuksen piirissä, koska ne vastaavat käsitteinä lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.)

Validiutta ja reliaabeliutta on kuitenkin mahdollista soveltaa myös laadulliseen tutkimukseen. Validius voi laadullisessa tutkimuksessa koskea esimerkiksi tutkimuksen kohteeksi määritellyn ilmiön eheyttä, jolloin tutkimuksessa saadut tulokset ja käsittelytapa pitäytyvät näiden ilmiöiden luonteessa. Sisäinen validius merkitsee tutkimusketjun läpivalaisua, mikä saattaa olla jopa helpompaa kuin määrällisessä tutkimuksessa. Reliaabeliuden vaatimukseen vastaaminen on vaikeampaa, koska reliaabeliutta lisää kahden mittauksen tuottama samanlainen tulos. Ihmisen käyttäytyminen on kontekstisidonnaista, joten tutkimustulosten samanlaisuus kahdella eri menetelmällä tai kahden eri tutkijan havaintoja käyttämällä on mahdotonta. Toisaalta luotettavuuden kriteerit ihmistieteellisessä tutkimustavassa eivät perustu valitun tutkimusmenetelmän ominaisuuksiin, sillä tutkimuksen uskottavuus tulee näkyväksi tutkimusprosessin kuvauksessa, perusteluissa ja analyysissä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus on ymmärrettävä laajemmin. Laadullisessa tutkimuksen arvioinnissa on käytetty

siirrettävyyden ideaa eli pohditaan sitä, voisivatko tutkimustulokset olla mahdollista toisessa tutkimusympäristössä ja voitaisiinko siellä aihetta tutkia uudelleen. Luotettavuutta pystytään arvioimaan sitä paremmin, mitä selvemmin, havainnollisemmin ja yksityiskohtaisemmin tutkija kertoo tutkimuksensa vaiheista. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään myös uskottavuuden käsitettä tarkoittaen sitä, missä määrin tutkimuksen kohdehenkilöt, kriittinen tiedeyhteisö ja suuri yleisö hyväksyvät tutkimustulokset tosina ja kuinka vakuuttuneita he ovat tutkimusraportin perusteella siitä, että tutkimus on toteutettu asianmukaisesti tieteellisiä käytänteitä noudattaen. Kaikessa tutkimuksessa tulee olla pyrkimys totuudellisuuteen koskien tutkimusprosessin ja tutkimustulosten luotettavuutta ja tutkimuseettisiä kysymyksiä. (Aalto & Puusa 2020, 180–181.)

Vahvistettavuutta en todentanut siten, että haastattelemani nuoret olisivat lukeneet haastattelut ja niiden tulkinnat (Kananen 2015, 354.) Haastattelutilanteissa minun täytyi moneen kertaan selittää jotkut asiat, koska haastateltavien suomen kielentaito oli vielä puutteellinen. Tulkintavirheiden välttäminen vaati minulta erittäin tarkkaa haastattelujen moninkertaista kuuntelua ja aineiston läpikäyntiä. Aineiston ja sen tulkinnan luettaminen haastateltavillani olisi tuskin tuonut haastateltavien kielitaidon vuoksi toisenlaista tietoa opinnäytetyöhöni. Se olisi myös ollut hyvin aikaa vievä prosessi, ja en olisi välttämättä enää saanut tavoitettua kaikkia nuoria, joita haastattelin.

Olen pystynyt todentamaan opinnäytetyöni tutkimustulosten vahvistettavuuden (kriteerivaliditeetti) löytämällä eri lähteistä saman ilmiön samanlaisia tutkimustuloksia kuin itse olen saanut. (Kananen 2015, 355). Opinnäytetyössäni olen kuvannut tutkimuksen eri vaiheissa tehdyt ratkaisut ja perustellut ne. Kananen (2017, 179) toteaa yksittäisen aineiston tulkinnassa voiva olla eroja varsinkin silloin, kun aineisto on kerätty teemahaastattelulla. Aineiston teemoittelussa ja koodaamisessa voi esiintyä tulkinnanvaraa. Tulkinnan voi kuitenkin varmistaa sillä, että toinen tutkija tulee samaan johtopäätökseen opinnäytetyön tekijän kanssa tulkinnan suhteen. (Kananen 2017, 179.) Itseni lisäksi opinnäytetyöni on lukenut ja ohjannut opettajani, joka ei ole voinut luonnollisestikaan tutustua koko haastatteluaineistoon.

Luotettavuustarkastelun perustana on riittävä dokumentaatio, jonka avulla voidaan jäljittää ratkaisut ja niiden arviointi. Tutkimuksen eri vaiheissa tehdyt ratkaisut tulee perustella. Aineistonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmät valittaessa kirjataan perustelut, miksi juuri valitsin näin. (Kananen 2017, 178.) Olen selittänyt opinnäytetyössäni lähteitä käyttäen, miksi valitsin teemahaastattelun aineiston keräämismenetelmäksi ja miksi valitsin sisällönanalyysin analyysimenetelmäksi. Joissakin kohdin olen myös selittänyt, miksi päädyin tiettyyn tulkintaan.

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan aineiston saturaatiosta eli kylläntymisestä, mikä saavutetaan siten, että havaintoyksiköjä otetaan tutkittavaksi niin kauan kuin ne tuovat jotakin uutta tutkimukseen (Kananen 2017, 179). Haastattelin kuutta eri ikäistä ja eri ikäisenä Suomeen muuttanutta nuorta. Heidän vastauksensa olivat osittain saman tyyppisiä ja jotkut asiat toistuivat. En saanut kuitenkaan koulutusvalintaan saatua ja kaivattua tukea ja tietoa koskeviin kysymyksiin riittävästi aineistoa, joten on mahdollista, että haastateltavien isompi määrä olisi tuonut vastauksen niihinkin kysymyksiin.

4 SOSIAALISTEN SUHTEIDEN MERKITYS KOULUTUSVALINNOISSA

Käsittelen tässä tuloksia esittelevässä luvussa sosiaalisten suhteiden merkitystä maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa eli mikä merkitys perheellä ja muilla sukulaisilla, nuorten kavereilla, opettajilla opinto-ohjaajilla ja vapaa-ajan harrastustoiminnan ohjaajilla oli maahanmuuttajataustaisten nuorten tehdessä toisen asteen koulutusvalintaa.

4.1 Perheen ja muiden sukulaisten merkitys

Maahanmuuttajaperheiden hyvinvointiin ja sopeutumiseen vaikuttaa ennen kaikkea se, onko muutto ollut vapaaehtoinen. Äidin ja isän asema yleensä vaikeutuu maahanmuuton myötä, koska heidän roolinsa voivat muuttua. Uudessa maassa saattaa olla täysin toisenlaisia arvoja ja järjestelmiä, joihin on vaikea sopeutua. Naisen paikka ei olekaan kotona. Ongelmia lisää tilanne, jossa isän sosioekonominen status ei uudessa maassa vastaa hänen asemaansa lähtömaassa. Tilanne saattaa muuttua vaikeaksi, jos perheen äiti saakin uudessa maassa ansiotyön, mutta isä ei. Vanhempien arvo lastensa silmissä saattaa laskea, kun vanhemmat eivät omaksukaan uutta kieltä, eivätkä sopeudu uuteen ympäristöön. Näin ollen lapset toimivat vanhempiensa apuna ja tulkkeina hoidettaessa asioita virastoissa. Perheen perusasetelma muuttuu: aikuiset muuttuvat lapsiksi ja lapset aikuisiksi. (Talib 2002, 23.)

Vain yksi haastateltava sanoo perheeseensä kuuluuvan isän ja äidin sisarusten lisäksi. En kysynyt muilta nuorilta, onko isä kuollut vai oliko hän jäänyt maahan, josta perhe muutti Suomeen. Yksi haastatteleistani nuorista toteaa vanhempiensa kuolleen. Haastateltava (H6) on ainoa, joka mainitsee, että vanhemmalla on työpaikka. Haastateltava (H3) sanoo, että äidillä on kaksi ammattia, mutta hän ei ole työpaikkaa. Haastateltavat (H2) ja (H4) ilmoittavat äitinsä opiskelevan VALMA:ssa. Haastateltava (H6) toteaa isänsä opiskelevan suomen kieltä. Vanhempien sosioekonominen tausta ei siis tarjoa ainakaan haastattelemilleni nuorille esimerkkiä ammatinvalinnasta. Näin jälkikäteen ajatellen olisi ollut mielenkiintoista kysyä, mitä vanhemmat tekivät työkseen entisessä asuinmaassa.

Haastateltava (H1) toteaa jutulleensa yhteisvalinta-asioista veljensä kanssa ja haastateltava (H6) muiden sukulaisten kuin varsinaisen perheensä kanssa. Kaikki haastateltavat sanovat tehneensä

lopulta koulutusvalintapäätöksen itse. Yksi haastateltava (H3) mainitsee, että eniten hänen päätökseensä vaikutti äiti. Perheessä ei ole isää.

H3: No, aluksi äiti sanoi. Se ei sano pakko, vaan se sano mä tykkään, että susta tulee lääkäri.

T: Joo, niin justiin.

H3: Sittekö mä mietin vähän, valitsenko mä labra. Aluksi mäkkään en tykänny labra, mutta silloin kun multa tuntuu mukavalta, että onneksi mä valihitin tään.

T: Niin, et se meni kuitenkin hyvin se valinta, ja säähän, sulla on aikaa, sää oot niin nuori, lukia vaikka vielä mitä, että.

H3: Joo.

T: Justiinsa. Eli vaikuttiko joku niinkö joku henkilö sun päätökseen jotenki eniten, että?

H3: Äiti.

(Haastattelu 3.)

Haastateltava (H3) oli laittanut yhteisvalinnan ensimmäiseksi vaihtoehdoksi lähihoitajan opinnot, koska hän mainitsee kyseisten opintojen olevan lähellä lääkärin opintoja, mutta hän oli myöhemmin tullut siihen tulokseen, että laborantin opinnot sopivat hänelle paremmin. Äidin merkitys nuoren koulutusvalintaan näkyy kyseisen nuoren pohdinnoissa, mille alalle hän hakee koulutukseen.

Haastateltava (H6) ilmoittaa aiemmin halunneensa opiskella lääkäriksi, mutta toteaa, ettei se ole niin helppoa, kun täytyy ensin opiskella suomen kieli ja opiskeluaika on muutenkin pitkä. Myös hän valitsi laborantin koulutuksen. Lähtömaassaan lukiossa opiskellut haastateltava (H6) sanoo, että hänellä olisi ollut lukion jälkeen mahdollisuus jatkaa lääkärin opintoihin. Vanhemmat eivät kuitenkaan sanoneet nuorelle (H6), mihin alalle tai oppilaitokseen hänen tulisi hakea.

H6: No vanhemmat halusi jotenki aina, että ne toivo mulla hyvä ainakin. Aina vanhemmat katto, että mikä on niin ku hyvä ammatti, että parjaa elämän. Aina niin ku, että mä halusin, mitä oon valinnut, koska mä teen, ei ne teke.

(Haastattelu 6.)

Vanhemmat ovat toivoneet nuorelle (H6) hyvää ja että hänen tulisi hankkia hyvä ammatti, niin että pärjää elämässä. Hän (H6) on kuitenkin saanut päättää itse, mihin hakee toisen asteen yhteisvalinnassa.

Kaikilla haastateltavillani on sisaruksia. Haastateltavalla (H1) on yksi sisko ja neljä veljeä, joista kahden kanssa hän asuu. Yksi haastateltavista (H2) kertoo, että hänellä on kolme veljeä ja yksi haastateltavista nuorista (H3), että hänellä on veli. Haastateltavalla (H4) on kaksi veljeä ja sisko ja

haastateltavalla (H5) kaksi siskoa ja veli. Haastateltava (H6) toteaa, että hänellä on kolme veljeä ja kaksi siskoa.

Sisarusten merkitys näkyy nuoren (H1) haastattelussa. Hän toteaa halunneensa alun perin hakea ensimmäisenä vaihtoehtona hammashoitajakoulutukseen, joka olisi ollut toisella paikkakunnalla kuin jossa hän asuu.

T: Valihtikko sää sitten sen tai sait sitte valita minne halusitkin, että ei oo kukaan sanonu, että sun pitää mennä, pakko mennä tonne?

H1: Ei ku eka mä kiinnostuin, sanoin toi hammashoitaja. Se oli joku toisen kaupunki, ja sitte mun perhe sano, ettet voi mennä yksin sinne. Sen takia mä vaihtanu sitte toiseen.

T: Eli se hammashoitaja olis ollu sitte niin ku se ykkös, mihin olisit halunnut.

H1: Niin. Toinen oli ensihoitaja. Sekin mää olin kiinnostunut. Joo ja oli niin ku toisessa paikassa.

(Haastattelu 1.)

Nuori (H1) sanoo perheensä estäneen häntä hakemasta oppilaitokseen, joka sijaitisi toisella paikkakunnalla kuin, jossa hän asui. Hän tarkoittaa perheellä ainakin osaa sisaruksistaan, koska vanhemmat eivät olleet enää elossa. Hänen (H1) toinen vaihtoehto yhteishaussa oli alun perin ensihoitajakoulutus, mutta siitäkin vaihtoehdosta oli luovuttava sen vuoksi, että oppilaitos olisi sijainnut toisella paikkakunnalla. Kyseisen nuoren (H1) sisaruksilla oli ilmeinen vaikutus hänen koulutusvalintaansa. Haastateltavan vastauksesta ei kuitenkaan selvinnyt, oliko syynä haastateltavan ikä tai sukupuoli vai molemmat, ettei hänen katsottu voivan opiskella yksin toisella paikkakunnalla erossa perheestään.

Kukaan haastateltavista ei ilmoita, että opiskelisi samaa alaa kuin isosiskonsa tai isoveljensä. Sen sijaan haastateltavilla oli samoja oppilaitosvalintoja kuin heidän sisaruksillansa. Näin ollen ei ainakaan haastateltavien nuorten kohdalla vaikuttanut sisarien valitsema ala koulutusvalintoihin.

Haastateltava (H6) jutteli sukulaisten kanssa toisen asteen koulutusvalinnasta.

T: Kenen kanssa sää juttelit yhteishakuasioista silloin kun sää teit tätä valintaa, että niin ku koululla tai kotona tai? Muistatko sää, ookko sää pohtinu? Tai kavereittsen kans tai?

H6: No, mulla, mää oon puhunu kaikkien kans, tiätkö sä. Mää oon puhunu sukulaisten kans. Että, mitä niillä, ne opiskelee ja mitä tekee. Alussa, mitä ja yks sukulainen se on ollu tai se opiskeli toi laboranti. Se on valmistunu siis jo. Että se on kyllä mielenkiintoinen olla. Kanata mennä siihen, jaa ainaki mä näytin, mä näytin hänelle mun omat todistus, mitä olen opiskellu. Mää olen täällä Suomessa opiskellu kyllä peruskoulu. Mää olen opiskellu sielä Egyptissä lukioon asti. Mää näytin hänelle omat

tulokset. Se sano, että kannata mennä, että sulla on hyvät matikka. Periaatteessa voi päästä sinne. Pärjää ainaki, ei tarvi olla niin hyvä suomi siihen, että kannattaa mennä. (Haastattelu 6.)

Haastateltavistani kyseinen nuori (H6) sanoo näyttäneensä todistuksiaan sukulaiselle, joka oli valmistunut laborantiksi. Sukulainen oli kannustanut häntä (H6) hakemaan laboranttikoulutukseen, koska hänellä on hyvä matematiikan arvosana, niin että periaatteessa on mahdollista päästä kyseiseen koulutukseen. Sukulainen oli myös todennut, ettei laborantin opinnoissa pärjää vähän huonommallakin suomen kielen osaamisella.

4.2 Kavereiden merkitys

Haastattelemistani nuorista kaikki ilmoittavat, että heillä on kavereita. Haasteltavista sekä H2 että H3 sanovat, että heillä on myös niin sanottuun kantaväestöön kuuluvia kavereita, joista toinen haastateltava (H3) toteaa, että enimmäkseen suomalaiset kaverit ovat ruotsinkielisiä, vaikka itse hän sanoo, ettei osaa ruotsia. Haastateltava (H3) myös toteaa, että melkein puolet kavereista ovat samoja sekä koulussa että vapaa-ajalla. Nuorista sekä H2 että H6 sanovat kavereiden olevan samoja sekä koulussa että vapaa-ajalla. Yksi haastateltava (H5) vastaa kysymykseeni, että: ”Se riippuu, joo”. Sen sijaan haastateltava (H1) toteaa, että hänellä on eri kaverit koulussa ja vapaa-ajalla. Haastateltavista nuorista (H4) sanoo kylläkin epävarmasti, etteivät kaverit ole samoja sekä koulussa että vapaa-ajalla: ”Ei kai”.

Ammattioppilaitoksessa opiskeleva haastateltava (H1) mainitsee, että hänellä on myös yläkoulussa kavereita, mutta ammattioppilaitoksessa opiskelevat kaverit ovat eri alan opiskelijoita kuin hän. Laborantiksi opiskeleva haastateltava (H2) ilmoittaa, että kaverit opiskelevat samassa oppilaitoksessa ja samalla luokalla kuin hän itse. Yksi haastateltavista (H3) aikoo suorittaa kolmoistutkinnon ja sanoo hänen parhaiden syntyperäisten suomalaisten kavereiensa opiskelevan samalla luokalla lukiossa, ja että muut kaverit opiskelevat ammattioppilaitoksessa ja heistä yksi opiskelee samaa alaa kuin hän itse eli laborantiksi. Haastateltavista nuorista H4 opiskelee myös kaksoistutkintoa ja hän toteaa parhaista kavereista toisen opiskelevan samaa alaa kuin itse, mutta toinen heistä opiskelle muuta alaa ammattioppilaitoksessa. Haastateltavan (H5) parhaista kavereista yksi opiskelee samaa alaa kuin hän itse, mutta eri oppilaitoksessa eri tutkintoa. Muut kaverit opiskelevat ammattioppilaitoksessa muita aloja. Yksi nuorista (H6) sanoo hänen parhaan

kaverinsa opiskelevan myös samaa alaa kuin hän itse. Muista haastateltavista poiketen hänellä on myös muutama kaveri töissä.

Haastateltavieni kavereiden opiskelualat ja -paikat viittaavat siihen, että kavereiden koulutusvalinnoilla oli merkitystä, kun haastattelemani nuoret tekivät koulutusvalintaa. Yksi haastateltavista (H5) sanoo joidenkin kavereiden suositelleen hänelle rakennusalaa. Haastatelluista nuorista (H4) mainitsee, että kaverit varmaan sanoivat jotain, mutta hän ei välittänyt. Laborantin tutkinto vaikuttaa olevan suosittu tutkinto sekä haastateltavien, että heidän kavერიensa keskuudessa.

Haastateltava (H1), joka haki ensimmäisenä yhteishaun vaihtoehtona opiskelemaan merkonomiksi, ilmoittaa, ettei kavereilla ollut vaikutusta koulutusvalintaan.

T: Entäs sanoko sulle kaverit, mihinkä sun kannattais hakea kouluun?

H1: Varmaan. Mää en kuuntele, mitä mun kaveri sano.

T: Niin, että ihan sama.

H1: Niin on sama. Se on mun päätös.

T: Niin, ei vaikuttanu sillai esimerkiksi, että

H1: Melkein mun kaikki kaverit hake niin ku laboranti.

(Haastattelu 1.)

Nuoren (H1) mukaan kaverit ehkä sanoivat jotakin, mihin koulutukseen hänen olisi pitänyt hakea, mutta hän ei kuunnellut, vaan teki oman päätöksen. Myöskään kavereiden esimerkki ei vaikuttanut, sillä melkein kaikki hänen kavereistaan haki opiskelemaan laborantiksi. Kyseinen nuori (H1) oli kuitenkin joutunut luopumaan hakemisesta terveydenhuoltoalan koulutuksiin, koska ne sijaitsevat toisella paikkakunnalla, eivätkä sisarukset hyväksyneet hänen muuttoaan sinne yksin pois perheen parista.

Haastateltava nuori (H2) olisi halunnut mennä opiskelemaan merkonomiksi, koska kaverikin meni, mutta häntä kiinnosti laborantin koulutus, joten hän valitsi laborantin opinnot.

T: Onko sulla samat kaverit muuten koulussa, ku vapaa-ajalla vai?

H2: Joo kaikki.

T: Samat?

H2: Joo.

T: Joo justiin. Ja opiskeleeko he samassa oppilaitoksessa?

H2: Joo. Samassa luokassa.

T: No, onko kaverit sanonu mitään, että ne ois, ne haluais, että sää oisit hakenu johonki paikkaan, vaikka samaan paikkaan vai?

H2: Eih.

T: Ettei ne vaikuttanu kaverit siihen,
 H2: Eih.
 T: kun on niin hyvät kaverit siellä, niin siksi mä meen lukeen labo
 H2: Eih.
 T: Vaikka kuinka yritän niin ei.
 H2: Vaikka mun paras kaveri lähti opiskelemaan merkonomiksi.
 T: Niin.
 H2: Mäkin halusin mennä, mutta mua kiinnosti enemmän laborantti.
 T: Niin justinsa, joo.
 (Haastattelu 2.)

Haastateltava (H2) sanoo, että hän opiskelee laborantiksi ja myös parhaat kaverit opiskelevat samassa luokassa. Myöhemmin hän toteaa kuitenkin, että paras kaveri lähti opiskelemaan merkonomiksi. Haastateltava (H2) kohdalla voi olettaa, että kavereilla on ollut merkitystä koulutusvalintaan, koska he opiskelevat samassa luokassa.

Haastateltavan (H3) kohdalla ilmenee, että kavereilla oli merkitystä koulutusvalintaan ainakin siinä mielessä, että he kertoivat haastateltavalle (H6) laborantin opintojen sisällöstä.

T: Mikä oli sun yhteisvalinnan ensimmäinen hakukohde?
 H3: Lähihoitaja.
 T: Miksi just lähihoitaja?
 H3: Koska se on niin ku lääkäri lähellä ja mä halusin mennä niin ku lääkäri. Et mä pyrin just kesätöihin ja mä mietin, että lähihoitaja niin ku sopiva mulle ja sitte mä vaihan siellä laboranti.
 T: Eli miksi se laborantti tuntu mukavammalta tai paremmalta vaihtoehdolta?
 H3: Koska kavereita oli siellä ja mä kuulin jotaki tääki on lähellä lääketiedettä ja sitte se on mukava niin ku sää sekoita kaks ainetta niin ku räjähdys.
 (Haastattelu 3.)

Haastateltava (H3) haki alun perin lähihoitajakoulutukseen, koska ajatteli se olevan lähellä lääkärin ammattia. Kaverit kertoivat hänelle, että laborantinkin koulutus on lähellä lääketiedettä, ja voi sekoitella erilaisia aineita toisiinsa. Nuori (H3) ei ole kuitenkaan hylännyt itsensä ja äitinsä haavetta, että hänestä (H3) tulisi joskus lääkäri. Nuoren (H3) tarkoituksena on suorittaa kolmoistutkinto. Puutteellinen suomen kielen taito on kuitenkin saanut hänet ymmärtämään, ettei pelkän lukion jälkeen kielitaito ehkä vielä riitä hakemaan lääkärin opintoihin.

4.3 Opettajien ja opinto-ohjaajien merkitys

Koulussa ja oppilaitoksessa annettu ohjaus on jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista toimintaa tarkoituksena tukea oppilaan ja opiskelijan oppimista, kasvua ja kehitystä. Ohjaus on koulussa, oppilaitoksessa ja erilaisissa oppimisympäristöissä työskentelevien yhteistä työtä. Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus laadukkaaseen ja omiin tarpeisiinsa nähden riittävään ohjaukseen. Oppilas ja opiskelija ovat ohjauksessa aktiivisia ja osallistuvia arvioiden omaa oppimistaan ja toimintaansa. Erityisen tärkeä merkitys ohjauksella on koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa. Ohjauksen tarkoituksena on edistää opiskelunvalmiuksien kehittymistä ja opintojen sujumista sekä tukea nuorta silloin, kun hän tekee elämää, koulutukseen ja uravalintoihin liittyviä päätöksiä siten, että ohjaus lisää oppilaan ja opiskelijan itsetuntemusta tunnistaen omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa. Ohjauksella on keskeinen merkitys oppilaan ja opiskelijan hyvinvoinnin lisäämisessä ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulee toimia tiiviissä yhteistyössä keskenään, siten että siirtymät sujuvat mahdollisimman hyvin. Nivelvaiheyhteistyön tulee olla suunniteltua ja toimivaa perusopetuksen alku- ja päättövaiheessa sekä muissa siirtymissä. Oppilaalle tulee järjestää mahdollisuus tutustua opiskeluun toisen asteen oppilaitoksissa. Ohjauksella varmistetaan, että oppilaalla on tarvittavat taidot hankkia tietoa jatko-opinnoista sekä toimia sähköisessä hakujärjestelmässä. Oppilaan jatko-ohjauksella varmistetaan siirtyminen perusopetuksen jälkeisiin opintoihin tai muuhun ohjattuun toimintaan. Hyvässä ohjauksessa huomioidaan myös oppilaan ja opiskelijan perheen, ystävien ja harrastusten merkitys ja tuki keskeisinä toimijoina ja yhteisinä lapsen ja nuoren elämässä. (Opetushallitus 2015a, 5–6, 13.) Yläkouluikäisinä Suomeen tulleiden opintopolun järjestäminen on yksi opinto-ohjaamisen erityistehtävistä. Kyseisten nuorten koulutustaustat voivat olla hyvinkin repaleisia ja puutteellisia. (Valtonen & Korhonen 2013, 227–228.)

Myös haastateltavieni joukossa oli monenlaista opintopolkua omaavia nuoria. Haastateltavat (H1) ja (H3) olivat 13-vuotiaita Suomeen tullessa. Haastateltava (H4) oli 15-vuotias, haastateltavat (H2) ja (H5) olivat 17-vuotiaita ja haastateltava (H6) oli 19-vuotias muuttaessaan Suomeen. Haastateltava (H1) oli käynyt yläkoulua lähtömaassaan ja jatkanut sitä Suomessa mitä ilmeisimmin peruskouluun valmistavissa opinnoissa, vaikka sitä hän ei suoraan ilmaissut. Haastattelu-aikaan hän opiskeli ammattioppilaitoksessa tutkintoa. Haastateltava (H2) oli käynyt peruskoulun lähtömaassaan. Suomeen tultuaan hän oli ollut suomen kielen kurssilla ja sen jälkeen ammattikoulutukseen valmistavissa opinnoissa (VALMA). Haastattelu-aikaan hän suoritti tutkintoa

ammattillisessa oppilaitoksessa. Haastateltava (H3) oli käynyt seitsemännen luokan lähtömaassaan ja oli sen jälkeen käynyt Suomessa peruskouluun valmistavan luokan ("melkein vähä seiska ja kasi"). Sen jälkeen hän oli käynyt yhdeksännen luokan. Haastatteluhetkellä hän suoritti kaksoistutkintoa ammattilukiossa ja aikoi kirjoittaa myös ylioppilaaksi. Haastateltava (H4) oli aloittanut lähtömaassaan peruskoulun ja käynyt sen loppuun Suomessa. Haastattelu-aikaan hän kävi toista vuotta ammattilukiota. Haastateltava (H5) oli käynyt lukion lähtömaassa ja käynyt Suomessa kielikurssin ja opiskellut Suomessa yhden vuoden lukioon valmistavissa opinnoissa (LUVA). Hän opiskelee tutkintoa ammattillisessa oppilaitoksessa tavoitteenaan jatkaa ammattikorkeakoulussa. Haastateltava (H6) sanoo opiskelleensa lähtömaassa kaksi ja puoli vuotta lukiossa, mutta ei ollut valmistunut lukiosta. Hän oli ollut LUVA:ssa Suomessa ja suorittaa tutkintoa ammattillisessa oppilaitoksessa.

Haastateltavista nuorista H1, H2 ja H6 sanovat, ettei opettaja tai opinto-ohjaaja suositelleet mitään alaa tai oppilaitosta heidän tehdessään toisen asteen koulutusvalintaa. Haastateltavat (H1) ja (H2) olivat jutelleet opettajan kanssa yhteishakuasioista. Haastateltava (H4) kertoo jutelleensa opettajan kanssa yhteishakuasioista ja opettajan suositelleen hänelle laborantin opintoja. Hän opiskelikin haastattelun aikaan ammattilukiossa laborantiksi. Yksi haastateltavista (H5) oli jutellut yhteisvalinta-asioista opinto-ohjaajan kanssa ja sanoi, että koulusta oli suositeltu datanomin opintoja, joita hän suorittikin.

Haastateltava (H4) on toinen ammattilukiossa opiskelevista nuorista.

T: Suositteletko koulun henkilökunnasta sitte opinto-ohjaaja tai opettaja, suositteletko ne sulle jotaki alaa tai oppilaitosta?

H4: Mun opettaja.

T: Tuota laborantti?

H4: Joo.

T: Mitä sää luulet, miksi ne suositteli sulle sitä alaa? Onko sulla jotaki sellaisia ominaisuuksia tai lahjoja tai koulumenestys, että sää olisit just semmonen, että sää olisit sinne laboranttialalle hyvä?

H4: Mää en tiä miksi.

T: Eikö he lukiota sitte suosittelu?

H4: Koska mä tykkäsin paljon lukiossa. Joo, mä tykkäsin, että se käydä se lukio.

T: Joo.

H4: Mä tykkäsin paljon sitten. Se oli mun ensimmäinen vaihtoehto. Ja sit mun opettajakin sanoi, että jos sää tykkäät, sä voit mennä lukio.

(Haastattelu 4.)

Opettaja suositteli nuorelle (H4) laborantin opintoja ja sanoi, että jos hän (H4) tykkää, hän voi mennä lukioon opiskelemaan. Nuori (H4) opiskeleekin ammattilukiossa suorittaen myös laborantin tutkintoa. Nuori (H4) ei tiennyt, miksi opettaja suositteli hänelle kyseistä alaa, mutta ainakin lukiossa opiskelusta hän ilmoittaa tykkävänsä.

Yksi haastateltavista nuorista (H3) kertoo kuitenkin olleensa eri mieltä opinto-ohjaajan kanssa opinnoistaan.

T: No, saikko sää sitten täältä mitään niinku semmoisia, tuota, sanoko sulle opettaja tai että minne sun kannattas hakia kouluun?

H3: Ei sano, mutta ku mullan kerran kävi lukion oton kans, että se ei ois halunnu mua olla sinne lukio. Se jotenki mulle vähä niinku. Me vähä riitauttiin.

T: Hän sanoi, ettei kannata mennä lukioon vai?

H3: Niin hän sano, miks sää oot täällä, miks sää oot tullu täällä, niin ku sun kannata mennä johonki muu.

T: Ko lukioon?

H3: Joo.

T: Että se, mitä hän sano sitte, että miksi se lukio ei oo sopiva sulle?

H3: Siis alkuun niin ku se sano, että sunhan pitäis olla sinne VALMA-luoka, koska muut opiskellu niin ku tosi paljon ja mä opiskellu tosi vähän. Nyt mä sanoin, että mä voin koittaa ja jos mä en pärjää, ma ite päätän. Siis mä oon kuullu ehkä meidän opo vähän huono. Se oli oikeesti. Mut kyllä mä pärjään.

(Haastattelu 3.)

Opinto-ohjaajan mielestä nuoren (H3) olisi pitänyt olla VALMA-koulutuksessa, jossa valmistaudutaan ammatillisiin opintoihin. Opinto-ohjaaja perusteli kantaansa sillä, että haastateltava (H3) oli vielä opiskellut niin vähän, ja hän vertasi haastateltavan opiskelua Suomessa valtaväestön opiskeluun. Nuori (H3) halusi kuitenkin pitää kiinni siitä, että hän opiskelee myös lukiossa. Hänellä onkin aikomus suorittaa kolmoistutkinto. Kolmoistutkinto tuntuu isolta haasteelta, kun ottaa huomioon haastateltavan (H3) kielitaidon, mutta toki se kehittyy opiskelun aikana, ja opiskelu voi kestää pitempään.

4.4 Vapaa-ajan toiminnan ohjaajien merkitys koulutusvalintaan

Haastattelemani nuorista H1, H3 ja H6 ilmoittavat osallistuvansa EHJÄ ry:n järjestämään toimintaan. Nuorista H2 ja H5 ilmoittavat osallistuneensa EHJÄ ry:n järjestämään toimintaan, mutta eivät osallistuneet enää. Nuoret mainitsevat EHJÄ ry:n paikallisten ohjaajien auttaneen koulusta saatujen kotitehtävien teossa. Yksi nuorista (H3) toteaa osallistuvansa EHJÄ ry:n järjestämille

retkille tai ”kun tehdään ruokaa”, ja yksi nuorista (H6) sanoo osallistuvansa EHJÄ ry:n järjestämään liikuntatoimintaan. Nuoret osallistuvat myös muiden tahojen järjestämään harrastustoimintaan ja harrastavat myös muutoin: futsal, lentopallon ja jalkapallon pelaaminen, juoksuun, rumpujen ja kitaran soitto sekä tanssi.

Kaikki nuorista ilmoittavat, ettei minkään vapaa-ajan toiminnon ohjaaja ollut suositellut heille jotain koulutusala tai oppilaitosta, joihin hakea yhteisvalinnassa. Eräs nuorista (H3) toteaaakin, että ”EHJÄ:llä sanottiin, että tee mitä itse haluat”.

Vapaa-ajan harrastus ei näytä olevan luonteva paikka keskustella ammatinvalinnasta toiminnan ohjaajien kanssa, vaikka EHJÄ ry:n toiminnan puitteissa autetaan kotitehtävien teossa, niin nuoret eivät ainakaan maininneet saaneensa suosittelua jonkun alan tai oppilaitoksen valintaan.

5 KOULUMENESTYS, OPPMISONGELMAT JA KOULUTUSVALINTOIHIN SAATU TUKEA JA TIETO

Tässä luvussa käsittelen haastattelemieni nuorten koulumenestystä ja ongelmia eri oppiaineissa sekä Suomessa että entisessä asuinmaassa ja mitä tukea he ovat saaneet ongelmiinsa. Lisäksi tuon esiin sen, että haastattelemieni nuorilla esiintyy ongelmista huolimatta maahanmuuttajataustaisten nuorten keskuudessa yleinen koulutususkko. Kerron myös siitä, mitä tukea ja tietoa ja keneltä, nuoret ovat saaneet koulutusvalintoihinsa sekä siitä, mitä tukea ja tietoa he olisivat kaivanneet.

5.1 Koulumenestys peruskoulussa

Osa haastateltavistani oli käynyt peruskoulun yläkoulun luokat lähtömaassa, ja osa oli jatkanut peruskoulun käymistä vielä Suomessa. Nuorista haastateltavat (H2), (H3), (H4), (H5) ja (H6) ilmaisevat peruskoulun sujuneen hyvin. Tosin haastateltava (H2) toteaa aluksi koulun menneen hyvin, mutta myöhemmin myönsi ongelmiakin olleen.

T: Millainen koulumenestyksesi oli siellä Iranissa? Olikko sää, sanotko sää, että sää olit hyvä tai keskinkertainen tai huono oppilas?

H2: Ei ku määhän olin hyvä, hyvä opiskelija. Kyllä olin hyvä opiskelija.

T: Oliko sulla ongelmia jonkun koulun aineen opiskelussa siellä Iranissa tai täällä ollu?

H2: Ei, ei.

T: Ei matematiikassa eikä missään?

H2: Mähän vähän huono matematiikassa. Että, kyllä yritän pärjätä.

(Haastattelu 2.)

Haastateltava (H2) toistaa olleensa hyvä opiskelija, eikä tuo aluksi esiin, että olisi ollut ongelmia missään aineessa. Hän kuitenkin toteaa olleensa vähän huono matematiikassa, kun satun kysymään asiaa häneltä. Haastateltavan (H2) ei ilmeisesti ollut helppo myöntää, että hänellä olisi ongelmia opiskelemissaan aineissa.

Haastateltava (H3) sanoo myös olleensa hyvä opiskelija.

H3: Suomi keskiarvo jotaki yheksän päälle. Iranissa oli jotaki kymppin. Se ei ollu niin ku yheksän puoli. Se oli kymppin. Niin ku täällä, vähän niin ku laski.

T: Niin ku kielitaito vaikutti. Mikä asia tekee sen, että sää oot niin hyvä koulussa?

H3: Ite halu, koska ko mä tiiän, että mä en haluu istuu kotona, että äiti niin ku antaa mulle rahaa, vaan mä haluan heti melkein töihin. Mää yritin olla niin ku parasta ja saa hyvä työ.
(Haastattelu 3.)

Haastateltavan nuoren (H3) kielitaito vaikutti koulumenestykseen Suomessa. Haastateltava (H3) ei halua istua kotona ja ottaa vastaan rahaa äidiltään, vaan haluaa mahdollisimman nopeasti töihin koulun jälkeen. Kun on hyvä opiskelija, on mahdollista saada myös hyvä työpaikka.

Haastateltava (H5) toteaa olleensa hyvä oppilas entisessä asuinmaassaan ja myös Suomessa arvosanat ovat hänelle tärkeitä ammattiopinnoissa.

H5: Mun mielestä mä olin peruskoulusa aina paras opiskelija niin, joka oli. No se meni peruskoulussa. Lukiossa meillä oli melkein kilpailu kova ensimmäinen tai toinen opiskelija, mitä saa enemmän tai paras pisteitä.

T: Oliko teillä esimerkiksi nelosesta kymmeneen se, niinkö ne numerot vai millä lailla teillä arvosteltiin?

H5: Nollasta kaksikymmentä.

T: Ja nyt on täällä sulla varmaan, onko sulla yhestä viiteen?

H5: Joo, se on mulle tärkeä, koska mä olen vielä kolme vuotta Suomessa ja se kielitaito ei riitä, sitten se vaikuttaa ja se on vähän vaikea.

(Haastattelu 5.)

Haastateltava (H5) kertoo olleensa entisessä asuinmaassa peruskoulussa paras oppilas. Siellä oli lukiossa kova kilpailu siitä, kuka on paras opiskelija. Suomessa ammattioppilaitoksessa kielivaikkeudet ovat vaikuttaneet opiskeluun, koska hän on ollut vasta kolme vuotta Suomessa.

Myöskin haastateltava (H6) kertoo olleensa hyvä oppilas ja tuo esiin entisen asuinmaan koulussa vallinneesta kilpailusta. Hänellä on eri lähtömaa kuin edellisellä haastateltavalla (H5).

T: Mitkä asiat, mitkä niin ku, mitä sää aattelet, että millaiset asiat siellä vaikutti siihen, että sää olit niin hyvä oppilas?

H6: Ai silloin?

T: Niin.

H6: Silloin mä tein, mä tein omia tehtäviä ja ainakin halunnut, halunnut tulla luokassa, luokassa oli hyviä opiskelijoita, tiiätkö sää?

T: Niin justiin.

H6: Että kaikki kilpailee siellä. Täällä ei kilpailua, ei kilpailua enää. Ja sit siellä on joka niin kun joka kuukausi tai joka kaks kuukausi on koe, koe, että sitä lasketaankin, tiiätkö sää, että lasketaan tuloksen mukaan, että oli pakko opiskella koko ajan, että saat hyvä, saa hyvät tulokset. Ja sit, kun sää saat hyvät tulokset, sä pääset hyvään kouluihin ainakin.

(Haastattelu 6.)

Haastateltava (H6) kertoo lähtömaan koulussa oppilaiden kesken vallinneesta kilpailusta hyvistä arvosanoista, mikä sai myös hänet yrittämään parhaansa koulussa. Hyvät tulokset mahdollistivat pääsyn hyviin kouluihin. Suomessa ei ole hänen (H6) mukaansa kilpailua oppilaiden kesken. Myöhemmin haastattelun aikana nuori (H6) sanoo silti Suomessa olevan paras koulujärjestelmä.

5.2 Ongelmat eri kouluaineissa ja ongelmiin saatu tuki

Haastattelemieni nuorten on selkeästi vaikea sanoa, että kouluaineiden opiskelussa ilmeni tai ilmenee vaikeuksia. Puutteellinen kielitaito on helpompi tuoda esiin. Haastateltava (H3), joka aiemmin toteaa, että hän oli lähtömaassaan ”kympin” oppilas ja Suomessa ”jotain yheksän puoli” kertoo nykyisissä opinnoissaan olevista ongelmista:

H3: ”Mulla on ollut biologia ja fysiikka vähän ongelmia. Niin ku toisessa maailmassa mun mielestä. Ihan uus ja vaikea. Niin se ei oo vain mulle, vaan kaikille suomalaisillekin on tosi vaikea. Matikka mun paras aine. Se on tosi helppo ja hyvä.”
(Haastattelu 3.)

Haastateltava (H3) haluaa korostaa sitä, että biologia ja fysiikka ei ole vaikeaa vain hänelle, vaan kaikilla alkuperäisillä suomalaisillakin on ongelmia niiden aineiden kanssa. Matematiikka kuitenkin sujuu hyvin.

Haastateltava (H1) toteaa aluksi koulumenestyksensä olevan ihan hyvä, mutta jatkoi sitten menestyneensä huonosti matematiikassa ja äidinkielessä. Myöhemmin hän mainitsee vielä vaikeuksista muissakin kouluaineissa.

H1: Historiassa oli mulla vaikea. Se oli aina kaiki sitä (Iranin historiaa). Meillä oli siellä Iranissa niin ku kolme vuotta ehkä englantia. Mä en oppinu yhtään. What’s my name, niin ku. Nuo kolme vuotta, ei mitään muuta, huh. Se on ärsyttävää. No täällä mä olin niin ku kolme vuotta. Meillä oli enkun, joo melkein joka päivä, kaks tai kolme kertaa, niin mä opin tosi hyvin englantia. Mä osaan parempi kuin suomi. (Haastattelu 1.)

Haastateltava (H1) toteaa historian olleen hänelle vaikea kouluaine aiemmassa asuinmaassa. Siihen oli ilmeisesti vaikuttanut se asia, että hänen mielestään opetettiin liikaa Iranin historiaa. Hän oli opiskellut kolme vuotta englantia Iranissa, mutta ei ollut oppinut juuri mitään. Kun hän on ollut Suomessa kolme vuotta, ja englantia on opetettu kaksi tai kolme kertaa viikossa, niin hän on oppinut kieltä tosi hyvin.

Haastateltavani kokevat, että Suomessa autetaan oppilaita / opiskelijoita, kun he tarvitsevat apua. Haastateltavat (H1), (H2) ja (H5) mainitsivat saaneensa apua kotitehtävien tekemiseen EHJÄ ry:n ohjaajilta.

H1: ”No ainakin EHJÄ:n ohjaaja. Siellä ei ollut ketään (Iranissa). Mun opettaja autta meillä tosi paljon. Täällä autetaan ja selittää montaa kertaa. Kun sä maa, kun mä olin siellä luokassa oli niin ku viiskymmentä oppilasta. Se riippuu sulle, oppiko sää siinä maassa vai ei. Siellä oli niin ku paljon oppijoita. Ei kerkennyt. Sen takia mä en oppinu mitään.”
(Haastattelu 1.)

Haastateltava (H1) kertoo, että Iranissa oli luokassa niin paljon oppilaita, ettei siellä opettaja ehtinyt auttaa, jos oli vaikeuksia. Suomen peruskoulussa opettaja auttoi ja selitti asiat moneen kertaan, jolloin oppimista tapahtui helpommin.

5.3 Koulutususko ongelmista huolimatta

Koulutususko on käsite, jolla viitataan käsitykseen, jonka mukaan koulutus on hyödyksi sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Koulutuksen hankkiminen siis kannattaa. (Silvennoinen, Kalalahti & Varjo 2018, 11). Koulutususko ja luottamus tulevaisuuteen ylläpitävät sosiaalista integraatiota. Keskiluokkaisten sosiaalisten asemien lisääntyminen yhteiskunnassa, synnyttää ja ylläpitää koulutususkoa. Myös etninen tausta on koulutususkon syntymistä ja uusintamista määrittävä tekijä. (Zacheus, Kalalahti, Kivirauma, Mäkelä, Saarinen, Varjo & Jahnukainen 2018, 163.)

Haastateltava (H6) toteaa Suomen koulutusjärjestelmän olevan paras systeemi.

T: Jäiköhän tässä jotakin semmosta tästä Suomen koulutusjutusta, että mitä sulle tulee mieleen, onko tää hyvä systeemi?
H6: On paras. Paras systeemi.
T: Siksi, että se on helpompi vai?
H6: On kyllä paras.
T: Mut täällä pääsee kyllä aika hyvästi niinkö sitte jatkamaan aina eteenpäin. Että niinkö ammatillisesta oppilaitoksesta pääsee nykyään tosi hyvin jatkamaan.
H6: Niin. Tiiätkö sää, se riippuu susta, jos haluat jatka. Kyllä susta niin ku, koska opiskelu on ilmaista ainakin täällä Suomessa.
(Haastattelu 6.)

Haastateltavan (H6) mielestä Suomen koulutusjärjestelmä on paras systeemin, koska koulutus on ilmaista ja on vain itsestä kiinni, haluaako jatkaa opiskelua. Nuori (H6) ei tuo esiin, että kielitaito voisi olla esteenä opiskelupaikkoihin pääsemiseen.

Haastateltava (H5) alkaa puhumaan Iranissa vallinneesta kansallisuusongelmasta, kun tiedustelen, onko hänellä ollut ongelmia jonkin kouluaineen opiskelussa Iranissa tai Suomessa.

T: Onko sulla ollut ongelmia jonku kouluaineen opiskelussa tai joittenki kouluaineitten opiskelussa, niinkö esimerkiksi Iranissa tai sitte täällä?

H5: Yhm, Iranissa on. Meillä on kansallisuusongelma, että ei voi päästä samalla kuin iranilaiset opiskella samassa paikassa.

T: Eikö? Ihan tosi?

H5: Joo. Se vaikuttaa, joo.

T: Oi.

H5: Sitä mä muistan, että mä olin yksitoistavuotias ja sitte mejän luokasta oli kaksi opiskelijaa, ja mä olin yks kans, niin se oli mahdollisuus päästä niinku parempi kouluun. Mut me oltiin samassa, sama piste sama kaikki. Ja koska hän oli iranilainen, sit se meni tonne, mut mää en voinu mennä.

T: Sattuko niin, että meni semmoisia iranilaisia niinku ohi jossaki valinnassa, jos tuota oli iranilainen, vaikka oli huonommat pisteet? Oliko semmonen mahdollista?

H5: Yym, silti voi.

T: Voi niinku iranilainen olla "parempi"?

H5: Kansallisuus vaikuttaa, joo.

(Haastattelu 5.)

Nuori (H5) ei sano, että hänellä olisi ollut ongelmia oppimisessa, vaan hän kertoo Iranissa olleen kansallisuusongelman, mikä aiheuttaa sen, ettei afganistanilaista alkuperää olevilla lapsilla ja nuorilla ole samat mahdollisuudet edetä koulutuksessa kuin alkuperäisillä iranilaisilla. Sain sellaisen käsityksen, että kyseisen asian esiintuominen on hänelle tärkeää, koska hän oli kokenut epäoikeudenmukaista kohtelua. Suomessa hänellä on aikomus jatkaa opiskelua ammattioppilaitoksen jälkeen ammattikorkeakoulussa.

Koulutususko näkyy myös myös aikaisemmin mainitun haastateltavan (H3) kertoessa, kuinka hän haluaa opiskella lukiossa, vaikka opinto-ohjaaja oli eri mieltä asiasta. Häntä (H3) ei lannistanut opinto-ohjaajan maininta siitä, kuinka paljon muut ovat opiskelleet mennessään lukioon ja kuinka vähän kyseinen nuori (H3) on opiskellut. Hänellä (H3) on tähtäimessä kolmoistutkinto ja mahdollisesti lääkärin ammatti.

5.4 Koulutusvalintoihin saatu kaivattu tuki ja tieto

Haastateltavillani oli vaikea ymmärtää kysymystä kielitaitonsa vuoksi heidän saamastaan ja kaivatusta tuesta ja tiedosta toisen asteen koulutusvalinnoissa. Asia vaati pitemmän selittämisen, mitä tarkoitin, kun huomasin haastateltavan hiljaisuudesta ja eleistä, ettei hän ymmärtänyt sanomaani. Puhuin itse murrettä, joten selkokielineinen asioiden selittäminen olisi ollut tarpeen.

Datanomiksi opiskeleva nuoren (H5) haastattelusta ilmenee kielivaikeudet ja haastattelijan vaikeus saada sanotuksi asiansa niin, että haastateltava ymmärtää asian.

T: Saitko sää siellä niinkö tarpeeksi tietoa? Miten sää Suomessa niinku sait, olitko sää jossakin VALMA-luokassa ensinnä? Miten sää sait tuosta, tästä suomalaisesta koulutusjärjestelmästä tietua? Ja, että sää hakeudut datanomiksi?

H5: Mä olin, menin kielikurssilla. Sit meijän opettaja sanoi, että se on näin hyvä, ja sit yks vuosi mä olin lukion valmistava. Sain tietoja enemmän.

T: No, oisikko sää kaivannu niinkö, oisikko sää halunnu, että oisit saanut lisää tietua Suomen, mitä kaikkea on mahdollista opiskella? Ootko saanu tarpeeksi tietua?

H5: Joo. Sit kun mä olin lukiossa, meijän opinto-ohjaus ja aina sanotti meille, mitä voi, mitä kannata tehdä.

T: Täällä Suomessa, kun sää olit siellä LUVA:ssa?

H5: Niin justiin, LUVA:ssa.

(Haastattelu 5.)

Nuori (H5) totesi kielikurssin opettajan sanoneen, että ”se on näin hyvä”. Se ei selvennyt tarkoittaako nuori (H5) toteamuksellaan aikomustaan hakea datanomin koulutukseen vai jotakin muuta. Lukioon valmistavassa koulutuksessa hän kuitenkin sai tietoa liittyen ammatinvalintaan ja opinto-ohjaaja sanoi, mitä kannattaa tehdä.

Ilmeisesti haastatelluista nuorista H1 ei myöskään täysin ymmärrä, mitä kysyn.

T: Saitko sää tarpeeksi tietua silloin peruskoulussa ko sää teit koulutusvalintaa? Tai saitko eri ammasteista tietua tai mitään eri opiskelupaikoista?

H1: Yym.

T: Vai oisitko kaivannut vielä jotain?

H1: Pitää opiskella lisää, lisää, lisää vielä.

T: Joo. Eli sää sait sieltä koulusta sitte ihan tarpeeksi tietua?

H1: Yym.

T: Että oli hyvä opettaja ja. No, saikko sää täältä EHJÄ:ltä esimerkiksi jotaki tietua siitä, mihin sun kannattais hakea kouluun?

H1: Ei.

T: Ja sitte siitä tiedosta oli myös hyötyä, kun sää teit sitä koulutusvalintaa, että sua kiinnosti se merkonomipuoli. Et sillai niinku katunu, että oli huono valinta merkonomi?

H1: Ei.

T: Ei vaan se on ihan ok.
 H1: Ainaki ku mää oon työharjoittelussa.
 (Haastattelu 1.)

Nuori (H1) vastaa kyllästyneenä, että aina pitää opiskella lisää, kun tiedustelen sitä, oliko hän saanut peruskoulussa riittävästi tietoa eri ammasteista ja opiskelupaikoista sekä olisiko hän tarvinnut lisää tietoa. Vastaukset ovat lyhyitä tai niitä ei juuri ole. Merkonomien opinnot eivät olleet hänen mielestään huono valinta, mutta hän lisäsi, että valinta tuntuu ainakin hyvältä hänen ollessaan työharjoittelussa. Kyseinen nuori (H1) halusi alun perin mennä opiskelemaan terveydenhuoltoalaa toiselle paikkakunnalle, mutta sisarukset sanoivat, ettei hän voi lähteä yksin toiselle paikkakunnalle. Niinpä hän haki merkonomiopintoihin ja pääsi opiskelemaan merkonomiksi asuinpaikkakunnallaan.

Nuori (H2) ei tuntunut ymmärtävän kysymystä koulun ulkopuolisen tahon antamasta tiedosta koulutusvalintaan, joten tarkensin kysymyksen tarkoittamaan kavereita.

T: Saikko sää mielestäs niinkö tarpeeksi tietua ja tukea, kun sää teit sitä ammatinvalintaa? Ohjattiinko sua mitenkään? Oliko teillä mitään semmoisia ammattiesittelyjä?
 H2: Joo, kyllä meillä oli.
 T: Oliko niitä tarpeeksi vai oisitko sää kaivannu vielä jotain?
 H2: Joo, se oli kyllä ihan tarpeeksi.
 T: Ihan tarpeeksi. Puhuttiin, että minne kannattaa hakea ja mitä mahdollisuuksia Suomessa on?
 H2: Joo.
 T: Saitko joltakin koulun ulkopuoliselta henkilöltä tietua eri koulutusmahdollisuuksista, ennen kuin sää teit sen valinnan?
 H2: Joo, mitä?
 T: Niin, että saitko sää joltaki koulun ulkopuolelta semmosta, saitko kavereilta tietua?
 H2: Ei ku opettajalta.

Haastateltava (H2) sanoo, että koulussa oli esitelty eri ammatteja. Hän (H2) toteaa saaneensa tietua opettajalta yhteishakuvaiheessa, vaikka tiedustelen, oliko hän saanut koulun ulkopuoliselta taholta tietua. Nuori (H2) kokee saaneensa ihan tarpeeksi tietua ja tukea toisen asteen koulutusvalintaan.

Haastatelluista nuorista H3 on myös tyytyväinen saamaansa tietoon ennen yhteisvalintaa.

T: No, saitko sää siellä peruskoulussa, kun sää olit täällä niin, tarpeeksi tietua koulutuksista, että mihin voi hakea täällä Suomessa?

H3: Joo. Koska silloin ysillä neuvotaan tosi hyvin. Ja siinä käytettiin joskus, mikä olla me kouluissa. Oli tosi hyvä.

T: Että eri kouluissa voi käydä vierailuilla. Saikko sää myös opettajalta niin ku tukea tai opinto-ohjaajalta siihen valintaan? Tässä nyt vähä kuulosti siltä, että lukio ei ollu oikein opinto-ohjaajan mielestä tuota hyvä. Oisikko kaivannu enemmän tietua vielä eri koulutusvaihtoehtoista?

H3: En.

T: Että sai ihan tarpeeksi.

H3: Joo, koska mun mielestä ei tarvi, jos mää valitsen jotain sitte kun mä en mieli muussa. Mun mieli voi olla, koska mää en tykkää tällasia.

(Haastattelu 3.)

Nuori (H3) toteaa, että Suomessa annetaan tietoa yhdeksännellä luokalla tosi hyvin ennen yhteisvalintaa. Lisäksi oli vierailuja eri oppilaitoksissa, joihin voi hakea. Nuori (H3) sanoo, ettei tarvinnut enempää tietoa yhteishakua varten. Hän on sitä mieltä, että ei tarvitse lisää tietoa, jos on jo valinnut mille alalle hakee. Siitä huolimatta hän laitto ensimmäiseksi vaihtoehdoksi yhteishaussa lähihoitajakoulutuksen ja pääsi sinne, mutta meni kuitenkin ammattilukioon suorittamaan laborantin tutkintoa, koska hän (H3) mieltä enemmän laborantin koulutukseen kaverien kertoman tiedon pohjalta.

Haastateltava (H6) toteaa tarvitsevansa vieläkin tietoa koulutusmahdollisuuksista, koska aikoo hakea ammattikorkeakouluun.

T: Saitko sää tietoa ja tukea täällä Suomessa tarpeeksi siihen, että päädyit siihen, että sää haet laborantiksi lukemaan. Että mistä sää sait niinku sen tiejon, että sää just sille alalle hakeuduit?

H6: No, mä olen ollut tuossa lukion valmistava sielä. Sielä ei ollut, ei ollut ihan hyvä tai niin kun, ei ollut tarpeeksi tietoa, mihin pitää hakea, koska sielä niin kun aina melkein valmistetaan sua, että pääsee lukioon.

T: Joo.

H6: Mut siellä niinku amiksessa on yksi valmistava koulu, niin siellä on ainakin valmistetaan sua niin kun ammattikouluun, että ne antaa sulle kaikki, mikä on.

T: Joo, se on se VALMA. Oookko sää siinä ollu? Sen VALMA:n käynny aluksi vai?

H6: Olen ollut niin ku lukion VALMA:ssa. Mä halunnu niin ku lukioon, mut mieli vaihtunu.

T: Mieli vaihtunut. Kyllä. Oisikko sää niin ku kaivannut, että sää olisit saanut enemmän semmoista jotaki neuvontaa, tietua enemmän näistä koulutusaloista, että mitä Suomessa on mahdollisuus opiskella?

H6: Joo kyllä. Ja vieläkin tarvisin, niin ku siihen, että ammattikorkeakouluun.

Nuori (H6) oli opiskellut lukioon valmistavassa koulutuksessa (LUVA), eikä koe saaneensa tarpeeksi tietoa eri koulutusmahdollisuuksista toisin kuin haastateltava (H5). VALMA:ssa oppilaita

valmistetaan ammatilliseen koulutukseen ja siellä saa hyvin tietoa ammatillisesta koulutuksesta, toteaa H6. Tämän asian haastateltavani (H6) oli ilmeisesti kuullut muilta nuorilta, koska selvisi, ettei hän itse ole opiskellut VALMA:ssa. Hänellä oli alun perin tarkoitus mennä lukioon, mutta hän oli muuttanut mielensä. Hän (H6) kokee, että olisi tarvinnut enemmän tietoa toisen asteen koulutusvalintaa tehdessään. Laborantin tutkinnon suoritettuaan hän haluaisi jatkaa ammattikorkeakouluun opiskelemaan ja tarvitsee sitä varten lisää tietoa koulutusmahdollisuuksista.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni tulokset pääkohdittain ja vertaan niitä aikaisempaan tutkimukseen. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, mikä merkitys sosiaalisilla suhteilla on maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa sekä mitä tukea ja tietoa maahanmuuttajataustaiset nuoret saivat koulutusvalintaa tehdessään ja mitä tukea ja tietoa he olisivat kaivanneet.

6.1 Sosiaalisten suhteiden merkitys

Sosiaalisten suhteiden merkitys maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa näyttäytyi ensinnäkin siten, että perheellä on merkitystä nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa, vaikka kaikki haastatellut nuoret sanoivat lopulta tehneen koulutusvalintapäätöksen itsenäisesti. Vanhemman tai vanhempien merkitys näkyi lähinnä toiveena, että nuori saa hyvän ammatin. Tosin yksi nuorista totesi äidin vaikuttaneen eniten hänen päätökseensä koulutusvalinnassa. Nuoren äiti oli esittänyt toiveen, että nuoresta tulisi lääkäri. Nuori olikin hakeutunut alalle, joka on hänen mielestään lähellä lääketiedettä. Toisaalta perheen merkitys näkyy myös siinä, että yhden nuoren sisarukset ilmoittivat, ettei nuori saanut hakea toiselle paikkakunnalle opiskelemaan kuin missä asuu. Näin ollen nuori joutui muuttamaan alkuperäisiä suunnitelmia ja hakemaan toiselle alalle kuin olisi halunnut hakea yhteishaussa ensimmäisenä ja toisena vaihtoehtona. Yksi nuorista puolestaan ilmoitti, että joku sukulaisista oli kertonut hänelle laborantin koulutuksesta ja todennut, että nuorella on tarpeeksi hyvät arvosanat päästäkseen koulutukseen.

Colding, Husted & Hummelgaard (2009) käsittelevät artikkelissaan eroja toisen polven maahanmuuttajien ja maahanmuuttajanuorten sekä alkuperäisten tanskalaisten lasten koulutustasossa käyttäen dynaamista erillistä koulutusvalintamallia määrittelemään sen, missä koulutusvaiheessa maahanmuuttajien lapset kohtaavat esteitä koulutuksen etenemiselle ja miten heidän taustansa ominaisuudet vaikuttavat koulutusvalintoihin. Tulokset osoittivat, että perhetaustalla oli merkittävät vaikutukset maahanmuuttajien lasten toisen asteen koulutusvalinnoissa ja suhteellisesti isompi merkitys lukiokoulutuksen kuin ammatillisen koulutuksen valitsemiseen. Vanhempien työkokemus oli joissakin tapauksissa tärkeää maahanmuuttajien lasten koulutusvalinnoissa. Työssäkäynti auttoi vanhempia integroitumaan

yhteiskuntaan paremmin, joten he oppivat uuden kielen ja olivat yhteydessä tanskalaisiin työkavereihinsa, ja näin ollen heillä oli parempi ymmärrys koulutusjärjestelmästä. He kykenivät paremmin opastamaan lapsiaan kotitehtävissä ja koulutusvalinnoissa. (Colding, Husted & Hummelgaard 2009, 434, 440.) Haastattelemistani nuorista vain yhden vanhempi kävi töissä. Nuori, jolla oli kummatkin vanhemmat kuolleet, oli laiminlyönyt kotitehtäviään ja hänellä esiintyi eniten vaikeuksia eri kouluaineissa. Haastateltujen nuorten vanhemmat toivoivat jälkikasvunsa opiskelevan ahkerasti ja saavan hyvän ammatin. Äidillä, jolla oli koulutus kahteen ammattiin ja jolla oli ollut työpaikka entisessä asuinmaassa, oli toiveena lapsestaan tulevan joskus lääkäri, joten perhetaustan merkitys näkyi kyseisen nuoren kohdalla toiveena korkeakoulutuksesta ja sitä kautta hyvän ammatin saamisena.

Marja Peltola (2014, 106) totesikin maahanmuuttajataustaisia perheitä koskevassa tutkimuksessaan, että nuoret pitivät vanhempiensa vaikutusta merkittävänä tekijänä omien kouluttautumissuunnitelmiansa taustalla. He eivät kuitenkaan aina päätyneet tavoittelemaan vanhempiensa toiveiden mukaisesti akateemista koulutusta. Osa nuorista, jotka olivat valinneet ammatillisen koulutuksen, kuvasi koulutusvalintaansa tilanteen sanelemana välttämättömyytenä, johtuen esimerkiksi kielitaidosta ja kertoi kuitenkin suunnittelevansa jatko-opintoja ammatillisen koulutuksen jälkeen. Ammatillisen koulutuksen valitseminen ei sulkenut pois kunnianhimoista suhtautumista opiskeluun tai toivetta sosiaalisesta kohoamisesta. (Peltola 2014, 106.) Kunnianhimoinen asenne opiskelussa näkyi myös haastattelemini nuorten keskuudessa, mutta myös kielivaikeudet vaikuttivat kouluarvosanoihin niitä alentaen ja oppilaitoksen valintaan siten, että kaksi nuorta oli luopunut lukioon hakemisesta ja päätyneet opiskelemaan ammatilliseen oppilaitokseen. Heidän tarkoituksenaan oli kuitenkin jatkaa opiskelua ammattikorkeakoulussa. Jokainen haastattelemistani nuorista ilmoitti tehneensä koulutusvalintapäätöksen itsenäisesti. Vasta haastatteluiden edetessä tuli näkyviin, että vanhemmilla oli merkitystä koulutusvalinnoissa, ei tosin niin merkittävästi kuin Peltolan (2014) tutkimuksessa.

Kavereiden merkitys näkyi myös maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa, vaikka kukaan haastatelluista nuorista ei aluksi myöntänyt, että olisi hakeutunut johonkin koulutukseen kavereiden valintojen mukaan. Neljä nuorta ilmoitti, että heidän kaverinsa eivät olleet maininneet mitään siitä, mihin oppilaitokseen tai mille alalle he toivoivat haastattelemini nuorten hakeutuvan. Kuitenkin osa nuorista haki samalle alalle ja samaan oppilaitokseen kavereiden kanssa, vaikka eivät myöntäneet kavereidensa vaikutusta koulutusvalinnassa. Yksi nuorista vaihtoi lähihoitajakoulutuksen laborantin koulutukseen kaverien

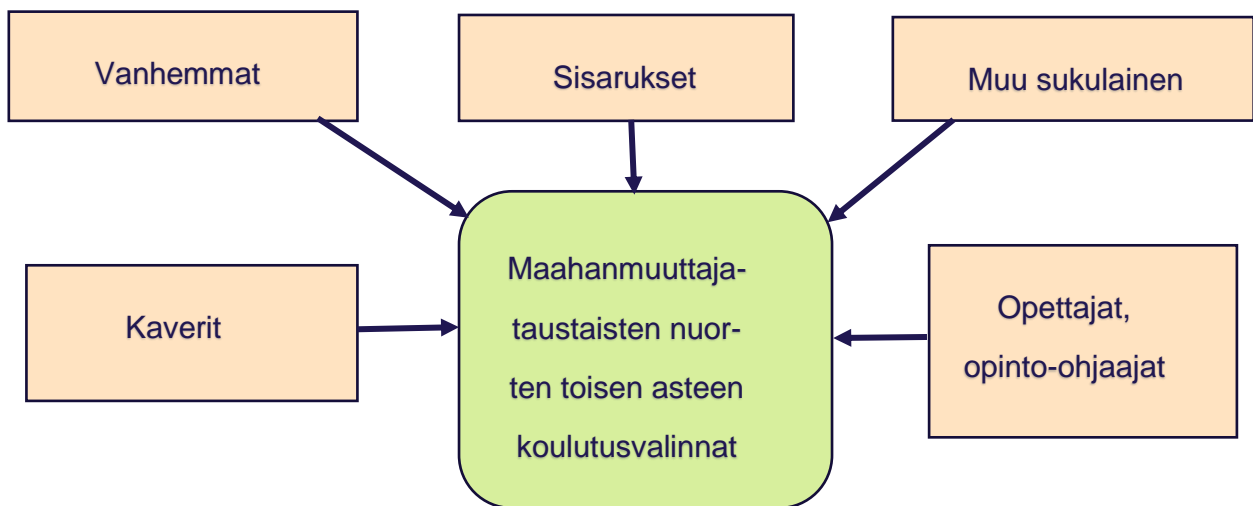
kuvauksen perusteella. Yhdelle nuorelle oli kaveri suositellut rakennusalaa, mutta hän oli hakenut laborantin koulutukseen ja päässyt sinne. Laborantiksi opiskeleminen osoittautui suosituksi alavalinnaksi haastattemieni nuorten ja heidän kavereidensa keskuudessa. Kavereiden merkityksestä koulutusvalintaan oli samoja piirteitä kuin Saarisen & Kalalahden (2019, 209–218) TRANSIT-tutkimuksessa. Haastatteluaineiston analyysin tuloksena ilmeni maahanmuuttotaustaisilla ja valtaväestön nuorilla kaksi eri tapaa tehdä koulutusvalintoja: itsenäinen pyrkijä ja kaverisuuntautunut pyrkijä. Tosin tutkijat totesivat, että nuorten puheista oli usein erotettavissa molempia orientaatiota, mutta suurimmalla osalla nuorista jompikumpi orientaatio hallitsi toimintaa. Itsenäisen pyrkijän orientaatioon luokiteltujen nuorten koulutusvalinnoissa korostui oma päätös ja siihen nojautuminen. He toivat esille, etteivät hae tietoisesti samaan paikkaan kavereiden kanssa. Kaverisuuntautuneen pyrkijän puhetapaa löytyi haastatteluaineistosta selvästi vähemmän ja sitä esiintyi sekä valtaväestöä edustavilla että maahanmuuttajataustaisilla tytöillä ja pojilla. Kaverisuuntautunut pyrkijä on sosiaalinen ja sidoksissa koulukavereihinsa, joita hän tapaa myös vapaa-aikanaan, jolloin he luultavasti pohtivat myös koulutusvalintojaan. Usein puhe kavereista ohjaa ja tukee valintoja taustalla, vaikka aineistossa kyllä esiintyy vahvasti kaverisuuntautuneitakin nuoria, jotka hakeutuivat samaan kouluun kuin kaverinsa. Kaveriorientoitunut puhe on kuitenkin kaksijakoista. Kavereiden kokemukset kouluista antavat kuvan kouluviihtyvyydestä ja samanlaiset valinnat tuovat elämänhallinnan tunnetta. (Saarinen & Kalalahti 2019, 209–218.) Haastattemieni nuorten joukosta löytyi itsenäisiä pyrkijöitä ja pyrkijöitä, joilla esiintyi sekä itsenäisen että kaverisuuntautuneen pyrkijän piirteitä. Esimerkkinä nuori itsenäisestä pyrkijästä on nuori, jolle oli aivan sama, mitä kaverit sanoivat, mille alalle tai mihin oppilaitokseen hän tulisi hakea. Sekä itsenäisen pyrkijän että kaverisuuntautuneen pyrkijän piirteitä löytyi nuoresta, joka meni lähihoitajakoulutuksen sijaan laborantin koulutukseen kavereidensa koulutus kuvauksen perusteella. Selkeästi kaverisuuntautunutta pyrkijää ei ollut haastattemieni nuorten joukossa. Vaikka kavereilla tai vaikkapa perheellä olisi ollut vaikutusta nuorten koulutusvalintaan, niin silti jokainen haastattelemani nuori korosti tehneensä itsenäisen koulutusvalintapäätöksen.

Kolme haastattemistani nuorista sanoi, ettei opettaja tai opinto-ohjaaja suositelleet mitään alaa tai oppilaitosta heille ennen yhteisvalintaa. Heistä kaksi oli jutellut opettajan kanssa yhteishakuasioista. Yksi nuorista kertoi opettajan suositelleen hänelle tiettyä alaa, johon hän olikin päässyt opiskelemaan. Yksi nuorista sanoi puolestaan opinto-ohjaajan suositelleen hänelle alaa, jota hän opiskeli. Näiden kahden nuoren ammatinvalinnasta sai kuitenkin sen käsityksen, että he

olisivat hakeutuneet muutenkin valitsemalleen alalle. Opinto-ohjaajan nuiva asenne lukioon menoa kohtaan välittyi myös yhden nuoren haastattelusta. Opettajat ja opinto-ohjaajat olivat siis vain vähäisesti ilmaisseet mielipiteensä haastateltavien koulutusvalintoihin.

Haastattelemillani maahanmuuttajataustaisilla nuorilla oli enemmän liikuntapainotteisia harrastuksia, mutta myös muita harrastuksia. Osa vapaa-ajan harrastustoiminnasta oli joidenkin tahojen järjestämää kuten urheiluseura, jolloin harrastaminen oli ohjattua. Kukaan haastattelemistani nuorista ei kuitenkaan sanonut, että vapaa-ajan toiminnan ohjaajat olisivat suositelleet jotain koulutusala tai oppilaitosta. Ohjaajilla ei näin ollen ollut vaikutusta nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa.

Seuraavassa kuviossa esittelen maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutusvalinnoissa ilmenneet merkitykselliset sosiaaliset suhteet.

Kuvio 4. Sosiaaliset suhteet, joilla on merkitystä maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa

Opinnäytetyöni tutkimustulosten mukaan maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa oli merkitystä nuorten vanhemmilla, sisaruksilla ja muulla sukulaisella sekä kavereilla ja koulun henkilökunnasta opettajilla ja opinto-ohjaajilla. Kaikilla näillä henkilöillä ei ollut merkitystä jokaisen haastattelemalleni nuorelle ja merkitys suuruus vaihteli eri henkilöiden kohdalla. Vapaa-ajan toiminnan ohjaajilla ei ollut merkitystä koulutusvalintoihin.

6.2 Koulumenestys ja ongelmat kouluaineissa

Maahanmuuttajataustaisten nuorten hyvään koulumenestykseen vaikutti halu saada hyvä työpaikka, ahkeruus, vanhempien kannustus ja aikaisemmassa asuinmaassa vallinnut kilpailu oppilaiden kesken. Nuoret myönsivät, että heillä on ollut ja oli vieläkin joissakin aineissa ongelmia. Kielivaikeuksista ilmoitettiin helpommin, mutta ongelmista muissa kouluaineissa ei niinkään tuotu heti esiin kysyessäni niistä. Yhdellä nuorista oli aikaisemmassa asuinmaassaan ongelmia monessa aineessa, mutta Suomessa hän pärjäsikin koulussa paremmin hyvän opetuksen ja neuvonnan vuoksi. Kieliongelmat olivat saaneet kahden nuoren luopumaan lukioon hakemista, mutta kieliongelmistaan huolimatta nuorilla oli koulutususkon korkealla ja päämääränä oli saada hyvä ammatti. Kolmella nuorista oli jo jatkokoulutus suunnitelmia. Mira Kalalahti kirjoitti 31.5.2017 Sosiaalipoliittisen yhdistyksen blogissa opinnäytetyössään nähtävissä olevasta ilmiöstä. Maahanmuuttajien paradoksiksi kutsutaan joukkoa ajatuksia, jotka käsittelevät yleisesti maahanmuuttajien luottamusta koulutuksen avulla saavutettavaan sosiaaliseen nousuun. Kyse on maahanmuuttajille valtaväestöä yleisemmästä koulutususkosta, jonka seurauksena he asettavat koulutustavoitteensa korkealle. Koulutususkon näkyminen Suomessakin tutkimustuloksina, joiden mukaan osa maahanmuuttajataustaisista nuorista hakeutuu opiskelemaan lukioon keskimääräistä heikoimmilla keskiarvoilla, mutta keskimääräistä suuremmilla opiskeluvaikeuksilla. (Kalalahti 2017, 2.)

Eri-ikäisenä Suomeen saapuneet maahanmuuttajataustaiset nuoret ja heidän erilaiset koulupolkuensa aiheuttavat omat vaatimukset sekä peruskoulun että eri oppilaitosten opettajille ja opinto-ohjaajille muun muassa kielitaidon vuoksi. Haastattelemiini nuoret olivat tulleet eri-ikäisinä Suomeen. Nuorimmat tulivat 13-vuotiaana, jolloin he olivat ehtineet aloittaa yläkoulun lähtömaassaan ja vanhin tuli 19-vuotiaana. Heillä oli siis ehtinyt olla monia koulun vaihtoja. Minna Kyttälän, Hanna-Maija Sinkkosen ja Kati Ylinampan (2013, 2,13,17–19) tutkimuksen tavoitteena oli selvittää tapaustutkimuksen keinoin retrospektiivisesti tarkastellen kolmen peruskoulun 10. luokkaa suorittavien maahanmuuttajataustaisten, eri kulttuuritaustan omaavien ja eri pituisen ajan Suomessa olleiden oppilaiden siihenastisia koulupolkuja ja oppilaiden kokemuksia niistä asioista, jotka ovat olleet merkityksellisiä heidän koulupolkuja kannalta. Nuoria haastateltiin kaksi kertaa yksilöhaastatteluina. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että maahanmuuttajataustaisten oppilaiden koulupolut olivat sirpaleisia ja niihin sisältyi useita koulun tai luokan vaihtoja. Puutteellinen kielitaito aiheutti vaikeuksia läpi koulupolon, eikä oppilaiden mukaan maahanmuuttajataustaa ja heikkoa kielitaitoa juurikaan huomioitu opetustilanteissa. Tästä huolimatta nuorten mukaan

koulumenestyksen kannalta ratkaisevaa oli oma asenne ja käytös koulussa. (Kyttälä, Sinkkonen & Ylinampa 2013, 2, 13, 17–19.) Myös haastattelemieni nuorten koulupolut olivat sirpaleisia. Osalle heistä puutteellinen kielitaito vaikutti koulutusvalintaan siten, että lukion sijasta he valitsivat ammatillisen koulutuksen. Siitä huolimatta heidän keskuudessaan esiintyi uskoa siihen, että on itsestä kiinni pärjääkö Suomen koulujärjestelmässä.

Kouluaineissa ilmenneisiin ongelmiin ja kielivaikkeuksiin nuoret ilmoittivat saaneensa apua opettajalta, apuopettajalta ja opinto-ohjaajalta. Kukaan nuorista ei kaivannut lisää tukea opiskeluun koulun henkilökunnalta. EHJÄ ry:ltä sai vapaa-aikana apua kotitehtävien tekemiseen peruskoulua käydessä, mutta ei enää niinkään toiselle asteelle siirryttäessä.

Kasvatusantropologian professori John Ogbu (1992, 290–291) on luokitellut Yhdysvaltain eri vähemmistöt autonomisiin vähemmistöihin, vapaaehtoiisiin vähemmistöihin ja ei-vapaaehtoiisiin vähemmistöihin, joiden koulussa suoriutumista hän on tutkinut. Autonomiset vähemmistöt kuten mormonit eivät eroa poliittisesti, sosiaalisesti tai taloudellisesti valtaväestöstä ja menestyvät koulussa. Maahanmuuttajat (vapaaehtoiset vähemmistöt) ovat muuttaneet enemmän tai vähemmän vapaaehtoisesti Yhdysvaltoihin paremman elintason ja parempien mahdollisuuksien ja / tai suuremman poliittisen vapauden saavuttaakseen. Ei-vapaaehtoiset vähemmistöt ovat tulleet Yhdysvaltoihin pakotettuna muun muassa orjuuden vuoksi. Vapaaehtoisten vähemmistöjen jälkeläiset ylläpitävät oman kulttuurinsa piirteitä koulun ulkopuolella. He uskovat, että hyvän koulutuksen hankkiminen, kova työ ja sääntöjen noudattaminen johtavat menestymiseen yhteiskunnassa ja näkevät tilanteensa myönteisessä valossa verratessaan nykyistä tilannettaan tilanteeseen entisessä kotimaassaan. (Ogbu 1992, 290–291.) Huomasin haastattelemissani nuorissa samanlaisia piirteitä ja asenteita koulutusta ja ammatinvalintaa kohtaan kuin Ogbun (1992, 290–291) vapaaehtoiisiin vähemmistöihin kuuluvissa nuorissa. He ovat ahkeria koulussa ja osalla oli jo jatkokoulutussuunnitelmia. He olivat kuitenkin säilyttäneet omia kulttuuripiirteitä muun muassa puhuessaan omaa äidinkieltä perheensä ja kavereidensa parissa sekä jonkin verran myös pukeutumisessa. Nuorten haastatteluissa ilmeni myös vertaamista entisen asuinpaikan koulunkäyntiin. Suomen koulutusjärjestelmä näyttäytyi heille mahdollisuutena saada hyvä ammatti ja tulevaisuus.

6.3 Koulutusvalintoihin saatu ja kaivattu tuki ja tieto

Haastattelemiini nuoret olivat suurimmalta osin tyytyväisiä saamaansa tukeen ja tietoon koulutusvalintaa tehdessään. Heillä oli ollut oppilaitosesittelyjä ja ammattiesittelyjä. Opinto-ohjaajan antamasta tuesta oli sekä hyvä että huono kokemus. Vain yksi nuorista sanoi tarvinneensa ja tarvitsevansa vieläkin lisää tietoa koulutusmahdollisuuksista. Muut eivät olisi kaivanneet enempää tukea eikä tietoa yhteishakupäätöstä tehdessään. Koulutusvalinnoissa saatua ja kaivattua tukea ja tietoa koskeviin kysymyksiin vastaamiseen vaikutti nuorten puutteellinen kielitaito.

Marja-Liisa Mäkelä (2019, 4, 12–14) tutki väitöstudkimuksessaan suomalaisten maahanmuuttajataustaisten tyttöjen toimijuutta ja koulutusidentiteettiä siirryttäessä peruskoulusta toisen asteen opintoihin. Merkittävää oli, etteivät nuoret tee koulutusvalintaa yksin ja tyhjiössä, vaan siihen vaikuttavat sosiaalisen ympäristön asettamat odotukset, velvoitteet ja toiveet. Tutkimuksen kahden osajulkaisun aineistona ovat 34:n maahanmuuttotataustaisen tytön haastattelut vuodelta 2015, jolloin tytöt olivat yhdeksännellä luokalla. Opinto-ohjaajat ja opettajat ohjaavat maahanmuuttotataustaiset tytöt helposti hoitoalalle, koska näkevät heidät ”luontaisina hoivaajina” johtuen etnisestä taustastaan ja sukupuolestaan. Tämän lisäksi tytöt saattavat joutua käymään tiukkoja neuvotteluja perheensä ja sukunsa parissa siitä, mikä ala sopii tytöille ja mikä ei. Mäkelä (2019, 4, 12–14) esittää väitöskirjassaan johtopäätöksenä, että maahanmuuttajataustaiset tytöt joutuvat neuvottelemaan valinnoistaan tavoilla, joihin valtaväestöä edustavat nuoret harvoin joutuvat tekemään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että maahanmuuttajataustaiset tytöt alistuvat tai uhriutuvat, vaan he tekevät aktiivisia valintoja niissä toimijuuden rajoissa, joita heillä on. (Mäkelä 2019, 4, 12–14.) Mäkelän (2019) väitöskirjassa esiin tuotu neuvottelu valinnoista näkyy erään haastateltavan kohdalla siten, että opinto-ohjaaja oli sitä mieltä, että haastateltavan ei olisi pitänyt hakea lukioon opiskelemaan. Nuori kuitenkin haki opiskelemaan kolmoistutkintoa. Haastateltavien nuorten joukossa ei kuitenkaan tullut esille, että opettajat ja opinto-ohjaajat olisivat pyrkineet ohjaamaan tyttöjä hoitoalalle. Myöskään vanhemmat eivät olleet tehneet niin.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni tekeminen oli mielenkiintoinen, mutta haastava prosessi. Opinnäytetyötä oli toisinaan raskasta tehdä työn ohella iltaisin ja viikonloppuisin. Haasteellista oli maahanmuuttajataustaisten nuorten haastattelujen litterointi ja sisällönanalyysikin nuorten puutteellisen suomen kielitaidon vuoksi. Sain kuitenkin opinnäytetyön tekemisen kautta paljon sellaista tietoa, jota minulla ei ollut opinnäytetyötä aloittaessani.

Aloitin opintoni syksyllä 2018. Opinnäytetyöni aihe alkoi muotoutua kevään 2019 aikana. Aluksi tarkoitukseni oli haastatella niin sanottuja toisen polven maahanmuuttajia, mutta opinnäytetyöni toimeksiantajan EHJÄ ry:n paikallisten työntekijöiden kanssa neuvoteltuani selkeni se, että toisen polven maahanmuuttajanuoria olisi vaikeampi saada haastateltavaksi, ja EHJÄ ry:n palveluita käyttävät lähinnä nuoret, jotka ovat saapuneet maahan äskettäin tai joitakin vuosia sitten. Niinpä haastattelin loppuvuodesta 2019 nuoria, jotka olivat saapuneet Suomeen vuonna 2016. Mielenkiintoista heidän haastattelemisensa oli myös siksi, että työni puitteissa kohtaan niin sanottuja ensimmäisen polven maahanmuuttajanuoria. Viitaten Honkatukiaan (2018, 167), uskallan todeta, että nuorisotyön koulutuksestani ja pitkästä työkokemuksestani nuorisotyössä, oli hyötyä kohdatessani haastateltavia nuoria. Tutkijan roolissa olen jo ikäni puolesta kaukana siitä maailmasta, jossa nykynuoret elävät, jollei minulla olisi ammattini ja koulutukseni kautta tietoa ja tuntuma nuorten maailmaan ja osaamista heidän kohtaamiseensa.

Ennen yksilökohtaisia teemahaastatteluja, oletin nuorten suomen kielen taidon olevan parempi. Puutteellinen kielitaito vaikutti siten, että monet kysymykset täytyi selittää useaan kertaan tai siten, että käytti helpompia sanoja ilmaistessaan asiat. Välillä tekemistäni kysymyksistä saa nuoria vastauksiin johdattellevan vaikutelman. Olisin voinut parantaa haastattelutilanteita sillä, etten olisi puhunut suomea murteella, vaan olisin käyttänyt selkosuomea. Tosin nuoret olivat oppineet jonkin verran alueen murre sanoja, mutta oma murteeni ei ole täysin samanlaista kuin alueen nuorten käyttämä murre.

Sisällönanalyysi osoittautui käyttökelpoisemmaksi analyysitavaksi haastatteluaineistoon. Haastatteluaineiston läpikäyminen ja analysointi oli työläs prosessi haastateltavien kielitaidon vuoksi. Sisällönanalyysi selvensi, että vastaukset kysymyksiin koskien toisen asteen koulutusvalinnoissa saatua ja kaivattua tukea ja tietoa, jäivät lyhyiksi. Aineistoa kertyi vähän siitä

aiheesta. Tuki-sanan ymmärtäminen oli selvästi vaikeaa. Sisällönanalyysin kautta ilmeni maahanmuuttajataustaisille nuorille tyypillinen koulutususko ja nuorten koulupolkujen sirpaleisuus.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutukseen liittyvistä ilmiöistä ja asioista on saatavilla hyvin suomalaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia. Minua jäi opinnäytetyössäni harmittamaan se, etten selvittänyt sitä, mitä haastateltavieni vanhemmat olivat tehneet työkseen lähtömaassa. Näin olisi voinut tarkastella, miten paljon vanhempien sosioekonominen asema oli muuttunut Suomessa. Mieleeni heräsi ajatus, että olisi kiinnostavaa tehdä haastateltavilleni uusi haastattelu vaikkapa kolmen vuoden kuluttua, joten nähtäisiin, ovatko he saaneet suoritettua koulutuksensa, johon hakeutuivat. Toisaalta se ei onnistu, jos joku tai jotkut heistä ovat muuttaneet pois Suomesta.

Minua jäi kiinnostamaan se, miten opettajat ja oppilaanohjaajat kokevat ensimmäisen polven maahanmuuttajataustaisten nuorten opettamisen ja ohjaamisen sekä miten heidän mielestään tulisi kehittää maahanmuuttajanuorten koulutusta. Keskustelin asiasta Seinäjoen koulutuskuntayhtymän opettaja Tiina Parantaisen kanssa. Hän toi myös esiin maahanmuuttajataustaisiin nuoriin liittyvän paradoksaalisen tilanteen, että heillä on usein epärealistinen käsitys siitä, mihin koulutukseen he voivat päästä ja missä voivat opiskella puutteellisella kielitaidolla. Parantainen kertoi myös Seinäjoen ammattioppilaitoksessa toteutettavan ajalla 1.3.2020–28.2.2023 OIVA – Oivallisesti opiskeluvaihtoehtoja -hanketta, jonka tavoitteena on muun muassa kehittää opiskeluvaihtoehtoja tukeviin opintoihin (OIVA) toteutusmalli mahdollis-taen opiskelijan alasta riippumattoman tarpeitansa vastaavan opetuksen ja ohjauksen sekä kehittää maahanmuuttajien sujuvia siirtymiä koulutuksellisissa nivelvaiheissa. (Parantainen 28.4.2021; Seinäjoen koulutuskuntayhtymä 2020.) Maahanmuuttajataustaisten nuorten kielitaidon ja opiskeluvaihtoehtojen kehittämiseen tulisi panostaa enemmän Suomen koulutusjärjestelmässä. Hankkeet ovat hyviä keinoja tähän, jos niistä jää pysyviä hyviä pidettyjä toimintamalleja elämään osana opetusta ja ohjausta.

Vuonna 2021 oppivelvollisuus laajenee koskemaan nuoria 18-vuotiaaksi saakka tai siihen saakka, kun he ovat suorittaneet toisen asteen tutkinnon ennen kuin ovat täyttäneet 18 vuotta. Toisen asteen ensimmäisestä tutkinnosta tulee oppivelvolliselle maksuton sen vuoden loppuun, jolloin hän täyttää 20 vuotta. Oppivelvollisuuteen liittyvänä uudistuksena muun muassa opinto-ohjausta vahvistetaan perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa ja otetaan käyttöön uusi tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA), johon yhdistetään perusopetuksen lisäopetus eli kymppiluokka, lukioon valmentava koulutus (LUVA) ja ammatilliseen

koulutukseen valmentava koulutus (VALMA). Myös yhteishakua uudistetaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020; Opetushallitus 1, 2021g.) Mielenkiinnolla seuraan, miten kyseinen oppivelvollisuus uudistus tulee vaikuttamaan maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutuksen läpäisyasteeseen, mitä TUVA vaikuttaa heidän opiskelunvalmiuksiinsa ja mitä opinto-ohjauksen vahvistaminen tarkoittaa maahanmuuttajataustaisille nuorille.

Toivon, että opinnäytetyötäni voidaan hyödyntää EHJÄ ry:n toiminnassa ja mahdollisesti muuallakin, esimerkiksi työpaikallani maahanmuuttajataustaisille nuorille järjestettävää toimintaa suunniteltaessa. Kielitaidon tärkeä merkitys muun muassa koulutukseen, työhön, harrastamiseen ja asioimiseen eri palveluissa, tulisi ottaa entistä enemmän huomioon maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kotiuttamisessa. Eri tahojen tulisi järjestää enemmän toimintaa, jossa maahanmuuttajataustaiset ihmiset ja paikalliset asukkaat kohtaisivat toisiaan, jolloin kielitaito kehittyisi ja molemminpuolinen kulttuurien ymmärrys kasvaisi.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 177–188.
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 4.1.2021]. Saatavana: <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Ansala, L., Hämäläinen, U. & Sarvimäki, M. 2014. Integroitumista vai eriytymistä? Maahanmuuttajalapset ja nuoret Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. [Viitattu 17.3.2021]. Saatavana: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024//162105/Integroitumista%20vai%20eriytymistä.pdf?sequence=1>
- Aro, J. 2011. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Julkaisussa S. Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalitieteet. Sosiologia, 35–60. [Viitattu 17.1.2021]. Saatavana: <http://urn:nbn:uta-3-466>
- Arvonen, A. & Nurminen, A. 2018. Kaikki oppimisen ongelmat eivät johdu kielestä – myös maahanmuuttajaopiskelijalla voi olla oppimisvaikeuksia. Oppimisvaikeus.fi. [Verkkosivusto]. [Viitattu 11.5.2021]. Saatavana: <https://oppimisvaikeus.fi/tietoa/teemat/tietoa-oppimisvaikeuksista/artikkeli-kaikki-oppimisen-ongelmat-eivat-johdu-kielesta-myos-maahanmuuttajaopiskelijalla-voi-olla-oppimisvaikeuksia/>
- Beck, A., Corak, M. & Tienda, M. 2012. Age at Immigration and the Adult Attainments of Child Migrants to the United States. [Verkkolehtiartikkeli]. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. Volume 643, Number 1, 134–159. [Viitattu 13.5.2021]. Saatavana: Sage Journals. Vaatii käyttöoikeuden.
- Colding, B., Husted, L. & Hummelgaard, H. 2009. Educational progression of second-generation immigrants and immigrant children. [Verkkolehtiartikkeli]. Economics of Education Review 28, 434–443. [Viitattu 7.3.2021]. Saatavana: <https://www.sciencedirect.com/journal/economics-of-education-review/vol/28/issue/4>
- EHJÄ ry. Meistä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 5.12.2020]. Saatavana: <https://www.ehja.fi/meista>
- EHJÄ ry. Palvelut. [Verkkosivusto]. [Viitattu 5.12.2020]. Saatavana: <https://www.ehja.fi/palvelut>
- EHJÄ ry. Toiminta. [Verkkosivusto]. [Viitattu 5.12.2020]. Saatavana: <https://www.ehja.fi/toiminta>

- Haikkola, L. 2012. Monipaikkainen nuoruus. Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:15. [Viitattu 30.11.2020]. Saatavana: <https://helda.helsinki/bitstream/handle/10138/36449/monipaik.pdf?sequence=1>
- Haikkola, L. 2013. Maahanmuuttajat ja toinen sukupolvi. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen ja M. Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 23–54.
- Harju-Luukkainen, H., Nissinen, K., Sulkunen, S., Suni, M., & Vettenranta, J. 2014. Avaimet osaamiseen ja tulevaisuuteen. Selvitys maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisesta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä PISA 2012 -tutkimuksessa. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. [Viitattu 17.3.2021]. Saatavana: <https://ktj.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2014/D110.pdf>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Honkatukia, P. 2018. Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa T. Kiilakoski & P. Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura ry. Julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino, 149–170.
- Hotulainen, R., Rimpelä, A., Hautamäki, J., Karvonen, S., Kinnunen, J.M., Kupiainen, S., Lindfors, P., Minkkinen, J., Pere, L., Thuneberg, H., Vainikainen, M.–P. & Wallenius, T. 2016. Osaaminen ja hyvinvointi yläkoulusta toiselle asteelle. Tutkimus metropolialueen nuorista. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 398. [Viitattu 3.3.2021]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/301729/978-952-03-0347-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Jahnukainen, M., Laaksonen, L. M. & Niemi, A.-M. 2018. Maahanmuuttajataustaiset nuoret pärjäävät myös lukio-opinnoissa. [Verkkolehtiartikkeli]. Palkansaajien tutkimuslaitos. T&Y Talous ja yhteiskunta 2, 24–29. [Viitattu 5.1.2021]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/256032/ty22018JahnukainenLaaksonenNiemi.pdf?sequence=1>
- Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 9–19.
- Kalalahti, M. 31.5.2017. Maahanmuuttajanuorten koulustrajektorit. [Verkkojulkaisu]. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen blogi. Sosiaalipoliitikka 2020. [Viitattu 20.2.2021]. Saatavana: <https://sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/julkaisutoiminta/blogi-sosiaalipoliitikka-2020/maahanmuuttajanuorten-koulustrajektorit/>

- Kangasvieri, F. 23.10.2019. Noor Assad on espoolainen kymppin tyttö, joka haluaa lääkäriksi – koulussa hän todisteli äidinkiellentaitoaan ja kieltäytyi lähihoitajaopinnoista. [Verkkosivusto]. YLE-uutiset. [Viitattu 19.4.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-11014478>
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234.
- Kivijärvi, A. 2015. Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura ry. Julkaisuja 162. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kyttälä, M., Sinkkonen, H.-M. & Ylinampa, K. 2013. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden koulupolut – oppilaiden kokemuksia koulunkäynnin kannalta merkityksellisistä asioista. [Verkkolehtiartikkeli]. Niilo Mäki -säätio. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti NMI-Bulletin 23 (3), 13–31. [Viitattu 12.9.2020]. Saatavana: <https://www.bulletin.fi/wp-content/uploads/2015/0g/Kyttälä.pdf>
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 13.12.2020]. Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>
- L 21.12.2016/1285. Nuorisolaki. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 13.12.2020]. Saatavana: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.
- Mäkelä, M.-L. 2019. Toiset tytöt? Suomalaisten maahanmuuttotustaisten tyttöjen toimijuus peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä. [Verkkajulkaisu]. Turku: Turun yliopisto. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja 483. [Viitattu 5.9.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7863-2>
- Ogbu, J. 1992. Adaption to Minority Status and Impact on School Success. Theory Into Practice. Volume XXXI, Number 4, 287–295. EBscohost: Sociological Collection. Vaatii käyttöoikeuden.
- Opetushallitus. 2015a. Hyvän ohjauksen kriteerit. Hyvän ohjauksen kriteerit perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 27.9.2020]. Saatavana: https://www.opintopolku.fi/wp/wp-content/uploads/2015/11/158918_hyvan_ohjauksen_kriteerit-1.pdf
- Opetushallitus. 2020b. Ammatillinen koulutus. [Verkkosivusto]. [Viitattu 22.8.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillinen-koulutus-0>

- Opetushallitus. 2020c. Maahanmuuttotaustaiset oppijat lukiokoulutuksessa. [Verkkosivusto]. [Viitattu 22.8.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/maahanmuuttotaustaiset-oppijat-lukiokoulutuksessa>
- Opetushallitus. 2020d. Maahanmuuttotaustaiset oppijat perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. [Verkkosivusto]. [Viitattu 22.8.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/maahanmuuttotaustaiset-oppijat-perusopetukseen-valmistavassa-opetuksessa>
- Opetushallitus. 2020e. Nivelvaiheen koulutukset. [Verkkosivusto]. [Viitattu 22.8.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/nivelvaiheen-koulutukset#anchor-lukiokoulutukseen-valmistava-koulutus---luva>
- Opetushallitus. 2020f. Suomi toisena kielenä -opetus. [Verkkosivusto]. [Viitattu 22.8.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/suomi-toisena-kielena-opetus>
- Opetushallitus. 2021g. Perustietoa oppivelvollisuuden laajentamisesta. Oppivelvollisuuden laajentaminen. Kehittäminen ja kansainvälisyys. [Verkkosivusto]. [Viitattu 22.5.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/perustietoa-oppivelvollisuuden-laajentamisesta>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus. 2020. Useampi tutkinto lisäopinnoilla: kaksoistutkinto. [Verkkosivusto]. [Viitattu 27.9.2020]. Saatavana: <https://opintopolku.fi/wp/ammattillinen-koulutus/useampi-tutkinto-samanaikaisesti/>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. Oppivelvollisuuden laajentamista koskeva laki vahvistettiin, hakeutumisvelvoite voimaan jo 1.1.2021. [Verkkosivusto]. [Viitattu 22.5.2021]. Saatavana: <https://minedu.fi/-/oppivelvollisuuden-laajentamista-koskeva-laki-vahvistettiin-hakeutumisvelvoite-voimaan-jo-1.1.2021>
- Parantainen, T. 28.4.2021. Keskustelu maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opiskeluvaikeuksista Seinäjoen ammatillisessa oppilaitoksessa.
- Peltola, M. 2014. Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 147. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 103–117.
- Saarinen, M. & Kalalahti, M. Itsenäisesti vai kavereiden perässä? Vertaissuhteet ja maahanmuuttotausta koulutusvalinnoissa. Teoksessa Jahnukainen, M., Kalalahti, M. & Kivirauma, J. (toim.) 2019. Oma paikka haussa. Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus. Helsinki: Gaudeamus, 200–221.

- Seinäjoen koulutuskuntayhtymä. 2020. Opiskelua tukevia opintoja yksilölähtöisesti. Oivallisesti opiskeluvalmiuksia -hanke. [Verkkosivusto]. [Viitattu 11.5.2021]. Saatavana: <https://www.sedu.fi/fi/Tietoa-Sedusta/Hanke--ja-innovaatiopalvelut/Hankkeet/Oivallisesti-opiskeluvalmiuksia>
- Silvennoinen, H., Kalalahti, M., & Varjo, J. 2018. Koulutususkko yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa H. Silvennoinen, M. Kalalahti, & J. Varjo (toim.) Koulutuksen lupaukset ja koulutususkko. Kasvatussosiologian vuosikirja II. Kasvatusalan tutkimuksia 79. Suomen kasvatustieteellinen seura, 11–40.
- Suomen Nuorisoyhteistyö. Allianssi ry. 2016. Nuorista Suomessa. Tietoa nuorista, heidän elinoloistaan sekä nuorisotyöstä 2016. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 13.12.2020]. Saatavana: <https://www.alli.fi/sites/default/files/2018-05/ns16-netti.pdf>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Opintojen kulku 2018. [Verkkojulkaisu]. ISSN=1799-1005. 2018. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 4.1.2021]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/opku/2018/opku_2018_2018-03-14_tie_001_fi.html
- Suurpää, L. 2016. Nuoruuden kiistelty arvo. Ketkä ovat nuoria. Julkaisussa Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry Nuorista Suomessa. Tietoa nuorista, heidän elinoloistaan sekä nuorisotyöstä 2016. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 13.12.2020]. Saatavana: <https://www.alli.fi/sites/default/files/2018-05/ns16-netti.pdf>
- Talib, M.-T. 2002. Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2018a. Ei opintosuunnitelmia peruskoulun jälkeen. Tulokset taustatekijöiden mukaan. [Verkkojulkaisu]. Kouluterveyskysely 2017. [Viitattu 9.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#taustatekijat>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2018b. Vaikeuksia kirjoittamista vaativissa tehtävissä. Tulokset taustatekijöiden mukaan. [Verkkojulkaisu]. Kouluterveyskysely 2017. [Viitattu 12.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#taustatekijat>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2018c. Vaikeuksia lukemista vaativissa tehtävissä. Tulokset taustatekijöiden mukaan. [Verkkojulkaisu]. Kouluterveyskysely 2017. [Viitattu 12.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#taustatekijat>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden ennakoarviointi Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. [Viitattu

4.1.2021]. Saatavana:

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/lhmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Valtonen, T. & Korhonen, V. 2013. Maahanmuuttajanuoret ja monikulttuurinen ohjaus perusopetuksessa. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2015. Maahanmuuttajaoppilaat ja perusopetuksen tuloksellisuus. Tuloksellisuustarkastuskertomus 12/2015. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 5.12.2020]. Saatavana: <http://URN.fi/URN:ISBN:978-952-499-303-6>

Virta, A. & Tuittu, A. 2013. Miten koulu vastaa kulttuurisen moninaisuuden haasteeseen. Julkaisussa S. Mahlamäki-Kultanen, T. Hämäläinen, P. Pohjonen & K. Nyysölä (toim.) Maailman osaavin kansa 2020 – Koulutuspolitiikan keinot, mahdollisuudet ja päämäärät. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. Koulutustutkimusfoorumin julkaisu. Raportit ja selvitykset 2013:8, 116–131. [Viitattu 20.9.2020]. Saatavana: http://www.researchgate.net/profile/Juho_Hedman/publication/258237974_Yhdenvertaiset_koulutusmahdollisuudet_ja_Suomen_menestys_koulutustasokilpailussa--OECD-tilastot_evidenssipohjaisen_politiikan_lahteenalinks/5533&e5d0cf20ea0a074ea97/Yhdenvertaiset-koulutusmahdollisuudet-ja-Suomen-menestys-koulutustasokilpailussa--OECD-tilastot-evidenssipohjaisen-politiikan-laehteenae.pdf

Väestöliitto. 2020. Maahanmuuttajat. [Verkkosivusto]. [Viitattu 12.9.2020]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Zacheus, T., Kalalahti, M., Kivirauma, J., Mäkelä, M.-L., Saarinen, M., Varjo, J. & Jahnuainen, M. 2018. Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja koulutuksen lupaus. Teoksessa H. Silvennoinen, M. Kalalahti & J. Varjo Koulutuksen lupaukset ja koulutususkko. Kasvatustieteiden tutkimuskeskuksen vuosikirja II. Kasvatustieteiden tutkimuksia 79. Suomen kasvatustieteellinen seura, 161–208.

LIITTEET

Liite 1. Sisällönanalyysi: Perheen ja sukulaisten merkitys toisen asteen koulutusvalinnoissa

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Liite 3. Tutkimustiedote

Liite 4. Alaikäisen nuoren huoltajan suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Liite 5. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Liite 1. Sisällönanalyysi: Perheen ja sukulaisten merkitys toisen asteen koulutusvalinnoissa

Alkuperäisilmaukset on redusoitu pelkistetyiksi ilmaisuiksi. Sen jälkeen data on ryhmitelty eli klusteroitu alaluokiksi, jonka jälkeen on tehty aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen yläluokiksi, pääluokiksi ja yhdistäväksi luokaksi. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 123–126.)

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
"Ei eka mä kiinnostuin toi hammas-hoitaja. Se oli joku toisen kaupunki ja sitte mun perhe sano, ettet voi mennä yksin sinne. Sen takia mä vaihtanu sitte toiseen. Toinen oli ensihoitaja. Seki mä oli kiinnostunut. Joo ja niin ku Seinäjoella.	Nuori halusi alun perin hammas-hoitajakoulutukseen ja toisena vaihtoehtona ensihoitajakoulu-tukseen, mutta sisarukset olivat sitä mieltä, ettei hän voi lähteä opiskelemaan yksin toiselle paikkakun-nalle.	Sisarukset eivät anta-neet hakea nuoren halu-amalle alalle	Perheellä selkeä vaikutus yhteisvalin-taan	Perheen merkitys	Sosiaalis-ten suhteiden merkitys koulutus-valintaan
"Aluksi äiti sanoi, mä tykkään, että susta tulee lääkäri. Valitsin lähihoitaja, koska se on lääkärin lähellä ja mä halusin jatko-opinnoissa mennä lää-käri. Sitte mä mietin, että lähihoitaja ei sopi mulle. Sitten mä mietin vähän, valitsenko mä labra. Silloin kun multa tuntu mukavalta, mä valihitin tään. Labra toki on lähellä lääketiedettä."	Äiti esitti toiveen, että nuoresta tulisi lääkäri. Aluksi nuori oli laittanut ensimmäiseksi vaihtoehdoksi lähihoitajan ammatin, mutta se ei mielestään sopinut hänelle, vaan hän oli valinnut laborantin tutkinnon, koska sekin on lähellä lääketiedettä niin kuin lähihoitajan ammatti.	Äidin toive lääkärin ammatista Kiinnostus alalle Itsenäinen päätös	Äidin toive taustalla Kiinnostus alalle johti itsenäi-seen pää-tökseen	Perheen merkitys Itsenäinen valinta	Sosiaalis-ten suhteiden merkitys koulutus-valintaan
"Se oli laborantti, mikä minä olen pannut ensimmäinen. Olin miettiny mä opiskelen lääkäriksi, mutta ei oo niin helppo. Yks sukulainen on valmistunut toi laboranti. Että se on kyllä mielen-	Nuori valitsi ensimmäiseksi haku-kohteeksi laborantin opinnot. Hän oli suunnitellut opiskelevansa lää-käriksi, mutta totesi, ettei se ole niin helppoa. Laborantiksi valmistunut	Sukulaisen kannustus alanvalin-taan	Sukulaisen kannustus taustalla	Sukulaisen merkitys	

kiintoinen. Kanata mennä siihen. Mä näytin hänelle mun omat todistukset. Se sano, että kannattaa mennä.”	sukulainen kertoi opiskelusta. Nuori näytti hänelle omia todistuksiaan, ja sukulainen kehotti häntä hakemaan laboranttikoulutukseen.	Kiinnostus alalle Itsenäinen päätös	Kiinnostus alalle johti itsenäiseen päätökseen	Itsenäinen päätös	Sosiaalisten suhteiden merkitys koulutusvalintaan
”Laborantti, koska mua kiinnostaa. Mä ihan itse päätin, että mihin mä haluan mennä.”	Nuori valitsi laborantin koulutuksen ensimmäiseksi, koska häntä kiinnostaa ala. Hän teki päätöksen itse.	Kiinnostus alalle Itsenäinen päätös	Kiinnostus alalle johti itsenäiseen päätökseen	Itsenäinen päätös	
”Se ensimmäinen oli lukio ja toinen oli laborantti. Sitten mää oon ammattilukiossa. Mä päätin itse.”	Nuoren ensimmäinen vaihtoehto oli lukio ja toinen laborantti. Hän on ammattilukiossa. Teki päätöksen itse.	Kiinnostus alalle Itsenäinen päätös	Kiinnostus alalle johti itsenäiseen päätökseen	Itsenäinen päätös	
”Datanomi oli ensimmäinen, koska mua kiinnostaa, että tehään tietokoneella. Mä olin jo vähä opiskellu tällöisiä asioita.”	Nuoren ensimmäinen vaihtoehto oli datanomi.	Kiinnostus alalle Itsenäinen päätös	Kiinnostus alalle johti itsenäiseen päätökseen	Itsenäinen päätös	

Liite 2. Teemahaastattelurunko

1. Haastattelukäytäntöjen kertaus

- Nauhoitus, nimettömyys, arvio haastattelun kestosta, nuoren aikataulu, mahdollisuus kysyä ja keskeyttää, aineiston käyttö ja tuhoaminen

2. Taustatiedot

Nimi

Minkä ikäinen olet?

Oppilaitos, jossa opiskelee?

Koulutusala, jota opiskelee?

Missä maassa olet syntynyt?

Missä maassa huoltajasi / vanhempasi ovat syntyneet?

Mikä on äidinkielesi?

Mikä on vanhempiesi äidinkieli?

3. Mitkä sosiaaliset suhteet ovat merkityksellisiä maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa?

- Mikä oli yhteisvalinnan ensimmäinen hakukohteesi?
- Mikä teki ykkösvaihtoehdosta ykkösen?
- Mitä muita oppilaitoksia laitoit yhteisvalintaan?
- Pääsitkö opiskelemaan sille alalle, jonka laitoit ykkösvaihtoehdoksi?
- Pääsitkö opiskelemaan siihen oppilaitokseen, jonka laitoit ykkösvaihtoehdoksi?
- Mitkä tekijät vaikuttivat koulutusvalintaasi?
- Saitko valita sen oppilaitoksen / tutkinnon, jonka itse halusit?
- Kenen kanssa juttelit yhteishakuasioista?
- Kenen tai keiden kanssa teit yhteishakupäätöksen?

- Kuka vaikutti päätökseesi eniten?

Perheen merkitys

- Keitä perheeseen kuuluu?
- Milloin perheesi on muuttanut Suomeen?
- Onko sinulla muuta sukua Suomessa kuin perheesi?
- Ovatko vanhempasi / huoltajasi töissä?
- Mitä työtä he tekevät? Jos sinulla on vanhempia sisarusia, niin missä he opiskelevat tai työskentelevät?
- Mihin oppilaitokseen / mille koulutuslalle vanhempasi olisivat halunneet sinun hakevan?

Kavereiden merkitys

- Onko sinulla kavereita?
- Ovatko kaverisi samoja koulussa ja vapaa-ajalla?
- Missä koulussa / oppilaitoksessa parhaat kaverisi opiskelevat?
- Mitä alaa parhaat kaverisi opiskelevat?
- Onko sinulla työssä olevia kavereita?
- Missä he ovat työssä?
- Mihin oppilaitokseen / mille koulutuslalle parhaat kaverisi olisivat halunneet sinun hakevan?

Koulun merkitys

- Suositteliko joku koulun henkilökunnasta (opettajat, opinto-ohjaaja, jne.) jotakin tiettyä oppilaitosta ja / tai alaa sinulle, kun teit päätöstä, mihin haet yhteishaussa?
- Jos suositteli, niin miksi arvelet niin tapahtuneen?

Muut tahot

- Osallistutko esim. EHJÄ ry:n, urheiluseuran, nuorisopalveluiden tai jonkin muun tahon järjestämään toimintaan vapaa-aikanasi?
- Suositteliko kukaan toiminnan ohjaajista sinulle tiettyä alaa ja / tai oppilaistosta, johon sinun tulisi hakea yhteisvalinnassa?

4. Miten maahanmuuttajataustaisia nuoria voidaan tukea heidän koulutusvalinnoissa?

Millainen oli koulumenestyksesi peruskoulussa?

- Olitko mielestäsi hyvä, keskinkertainen vai huono oppilas?
- Mitkä asiat vaikuttivat koulumenestykseesi?
- Oliko sinulla ongelmia jonkin kouluaineen / joidenkin kouluaineiden opiskelussa?
- Missä aineessa tai aineissa?
- Autoitko kukaan opettajista, opinto-ohjaaja tai joku muu koulun henkilökunnasta tai joku koulun ulkopuolinen taho sinua vaikeuksissasi?
- Millaista tukea olisit kaivannut?
- Jos sinulla oli vaikeuksia kouluaineissa, vaikuttivatko vaikeudet koulutusvalintaasi?
- Saitko mielestäsi peruskoulussa tarpeeksi tietoa ja tukea koulutusvalintaa tehdessäsi?
- Keneltä sait tukea? (Opettajilta, opinto-ohjaajalta jne.)
- Millaista tukea sait?

Millaista tukea olisit kaivannut koulusta tehdessäsi koulutusvalintaa? Ja keneltä?

Saitko joltakin koulun ulkopuoliselta henkilöltä tietoa ja eri koulutusmahdollisuuksista ennen koulutusvalintaasi?

- Keneltä sait tietoa?
- Millaista tietoa sait?
- Oliko tiedosta hyötyä tehdessäsi koulutusvalintaa yhteishaussa?

Liite 3. Tutkimustiedote

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TUTKIMUSTIEDOTE

Hyvä tutkimukseen osallistuja / nuoren huoltaja,

opiskelen Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosionomin ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitkä sosiaaliset suhteet (esimerkiksi ystävät, vanhemmat, opinto-ohjaaja) ovat merkityksellisiä, kun nuori on tehnyt toisen asteen koulutusvalintoja ja sitä, miten maahanmuuttajataustaisia nuoria voitaisiin tukea heidän koulutusvalinnoissaan. Opinnäytetyötäni varten haastattelen nuoria yksilöhaastatteluna Kokkolan EHJÄ ry:n tiloissa. Arvioin haastattelun kestävän noin tunnin.

Huomioithan seuraavat asiat:

- Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Nuori voi halutessaan peruttaa tai keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen.
- Haastattelu nauhoitetaan ääninauhurilla, jonka jälkeen se kirjoitetaan tekstitiedostoksi. Ääninauhoite tuhotaan sen jälkeen, kun haastattelu on kirjoitettu tekstitiedostoksi. Tekstitiedosto tuhotaan sen jälkeen, kun sitä ei enää tarvita opinnäytetyöhön.
- Haastattelun luottamuksellisuus turvataan niin, että henkilötietoja sisältävää aineistoa ei luovuteta tutkimusten ulkopuolisten käyttöön. Tutkimusraportissa ei julkaista haastateltavien oikeita nimiä, eikä muiden henkilöiden nimiä, jotka ovat tulleet esille haastattelussa. Haastatteluaineistoa käytetään tutkimuksessa niin, ettei haastateltavia eikä muita henkilöitä ole mahdollista tunnistaa.
- Valmis tutkimus julkaistaan Theseus -verkkotietokannassa ja on siellä kaikkien luettavissa.

Ystävällisin terveisin

Arja Hietala

p. 044 3373 010
sähköposti: arja.hietala6@gmail.com

Liite 4. Alaikäisen nuoren huoltajan suostumus tutkimukseen osallistumisesta

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

**ALAIKÄISEN NUOREN HUOLTAJAN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN
OSALLISTUMISESTA**

Olen perehtynyt Arja Hietalan tekemään tutkimustiedotteeseen koskien Maahanmuuttaja-
taustaisten nuorten sosiaalisten suhteiden merkitys toisen asteen koulutusvalinnoissa -
opinnäytetyötä. Suostun siihen, että

_____ (Nuoren nimi)

saa osallistua opinnäytetyötä koskevaan teemahaastatteluun, joka suoritetaan yksilö-
haastatteluna ja nauhoitetaan. Nuori voi halutessaan peruuttaa tai keskeyttää haastattelun.
Kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää opinnäytetyössä sellaisessa muodossa, ettei
yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa. Haastatteluaineisto tuhoetaan sen jälkeen, kun sitä ei
tarvita kyseisen opinnäytetyön tekemiseen.

Päiväys

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennös

Huoltajan yhteystiedot:

Nimi: _____

Osoite: _____

Puhelinnumero: _____

Sähköposti: _____

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Tutkimuksen nimi	Maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalisten suhteiden merkitys toisen asteen koulutusvalinnoissa
Tutkimuksen tekijä	Arja Hietala, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, sosionomi (ylempi ammattikorkeakoulututkinto)

Kuvaus tutkimuksesta

Opinnäytetyö, jossa tutkitaan maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalisten suhteiden merkitystä toisen asteen koulutusvalinnoissa sekä miten nuoria voitaisiin tukea heidän tehdessään toisen asteen koulutusvalintoja. Tutkimusaineisto kerätään teemahaastattelun avulla. Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluna.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävä tutkimusmenetelmä. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja siihen osallistumisen voi keskeyttää, milloin tahansa. Olen myös tietoinen siitä, että henkilöllisyyteni tai muiden haastattelussa mainitsemiäni henkilöllisyys jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään viimeistään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua voidaan haastatella edellä mainittua tutkimusta varten ja antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennös
